

<https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en>

Strategic Research on Social Problems

E-ISSN: 3041-8623

Vol. 15(2), 19-46

Received: 07.04.2025 Accepted: 11.11.2025

Research Paper

The Role of Online Interactions and Offline Social Environment in Shaping Cyber and Traditional Delinquency among University Students

Elham Shafa'ie Moghaddam*

Assistant professor, Department of Social Sciences, Faculty of Humanities and Law, University of Kashan, Kashan, Iran

E.shafaii.m@kashanu.ac.ir

Zahra Yazdani Arani

Master's student in Cultural Studies, Faculty of Electronic Education, University of Kashan, Kashan, Iran

zahrayazdani781@gmail.com

Introduction

The rise of online social networks has transformed interpersonal communication, creating hybrid social spaces where identity development, peer influence, and behavioral learning occur simultaneously. While these environments promote self-expression and social engagement, they also expose individuals—particularly young adults—to deviant norms and opportunities for cyber-offending. This study explored how both online and offline peer interactions collectively affect the likelihood of engaging in traditional and cyber-delinquent behaviors among university students. Drawing on 3 key criminological perspectives—social influence, social selection, and situational theories—the research investigated how proximity to motivated offenders, peer relationships, and individual self-control interact to predict delinquent behavior. In the Iranian context, where digitalization has rapidly transformed youth culture, understanding these dual social domains is essential for formulating effective crime prevention strategies.

Materials & Methods

This study utilized a quantitative survey design involving 300 students from the University of Kashan, who were selected through simple random sampling from a population of 7,305 students in 2024. Data were gathered using a standardized questionnaire adapted from Reyns (2010), which measured 2 dependent variables: traditional delinquency and cyber-delinquency. Additionally, 4 independent variables were assessed: proximity to motivated offenders, offline peer interaction, online peer interaction, and self-control.

All items were rated on 5-point Likert scales and subsequently re-coded into a range of 0 to 4 for standardization purposes. Cronbach's alpha coefficients surpassed 0.80 for most scales, indicating strong internal reliability; the self-control scale ($\alpha=0.64$) was deemed acceptable for exploratory analysis. Construct validity was established through theoretical consistency and reference to previously validated instruments. Data analysis was

conducted by using Structural Equation Modeling (SEM) with AMOS 24, which facilitated the estimation of both direct and indirect effects among the variables. Descriptive and inferential statistics, including Pearson correlations and standardized path coefficients, were also employed.

Discussion of Results & Conclusion

Model fit indices indicated an excellent overall fit (CFI=0.998, RMSEA=0.000, GFI=0.996), confirming the adequacy of the hypothesized structural model. The results revealed a strong positive correlation between traditional delinquency and cyber-delinquency ($r=0.76$), suggesting behavioral continuity across different contexts.

Offline peer interaction demonstrated the most significant direct influence on both traditional ($\beta=0.51$, $p<0.001$) and cyber-delinquency ($\beta=0.50$, $p<0.001$), supporting the situational perspective that unstructured, unsupervised interactions increased opportunities for deviant behavior.

*Corresponding author

Shafa'ie Moghaddam, E., & Yazdani Arani, Z. (2026). The role of online interactions and offline social environment in shaping cyber and traditional delinquency among University Students. *Strategic Research on Social Problems*, 15(2), 19-46. <https://doi.org/10.22108/srsp.2025.144802.2101>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2025.144802.2101>

Proximity to motivated offenders also exhibited significant positive effects with a stronger impact on traditional delinquency ($\beta=0.26$) compared to cyber-delinquency ($\beta=0.13$). This highlighted the enduring influence of immediate social environments in physical settings.

While online peer interaction showed a weaker but still positive relationship with delinquency, it indicated that digital exposure could transmit deviant norms, albeit mediated by offline social ties. Conversely, self-control displayed a non-significant association with traditional offenses but had a significant negative correlation with cyber-delinquency ($\beta=-0.14$, $p<0.001$). This suggested that impulse regulation was particularly crucial in virtual contexts, which often had limited external oversight.

Collectively, the independent variables accounted for 41% of the variance in both types of delinquency. These findings lent partial support to all three theoretical perspectives: social influence elucidated the peer transmission of deviant norms; social selection highlighted how low self-control drove associations with delinquent

peers; and the situational perspective underscored how unsupervised peer contexts facilitated offending.

From a practical standpoint, the results underscored the need for integrated prevention programs that addressed both online and offline peer dynamics. Enhancing digital literacy, improving institutional supervision, and fostering self-regulation skills could effectively reduce delinquent behavior in both environments. Overall, despite the digital shift, traditional socialization mechanisms continued to play a dominant role in the formation of deviant conduct among students.

Future studies should consider employing longitudinal or mixed-method designs to capture the temporal and reciprocal nature of online and offline peer influences on delinquency.

Keywords: Traditional Delinquency, Cybercrime, Peer Interaction, Social Influence, Self-Control, Online and Offline Networks, University Students, Criminological Theory.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی
سال پانزدهم، شماره پیاپی (۵۳)، شماره دوم، ۱۴۰۵، ص ۱۹-۴۶
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۰

مقاله پژوهشی

بررسی نقش تعاملات آنلاین و محیط اجتماعی آفلاین در شکل‌گیری بزهکاری سایبری و سنتی در بین دانشجویان

الهام شفائی مقدم* ، استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و حقوق، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

e.shafaii.m@kashanu.ac.ir

زهرا یزدانی آرانی، دانشجوی کارشناسی ارشد گروه علوم اجتماعی، دانشکده آموزش‌های الکترونیک، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

zahrayazdani781@gmail.com

چکیده

این مطالعه نقش تعاملات آنلاین و محیط اجتماعی آفلاین را در شکل‌گیری بزهکاری سنتی و سایبری بررسی کرده است. در پژوهش حاضر با استفاده از نظریه‌های جرم‌شناسی، سه دیدگاه اصلی شامل تأثیر اجتماعی، انتخاب اجتماعی و موقعیتی بررسی شده است. داده‌های جمع‌آوری شده نشان می‌دهد که تعاملات آفلاین و نیز مجاورت با مجرمان انگیزه‌دار، نقش مهمی در افزایش احتمال ارتکاب جرایم سنتی و سایبری دارند و اگرچه براساس چارچوب نظری انتظار می‌رفت خودکنترلی نقش میانجی میان متغیرهای اجتماعی و بزهکاری را ایفا کند، در نتایج چنین نقشی مشاهده نشد و این متغیر صرفاً تأثیر مستقیم و بازدارنده‌ای بر جرایم سایبری داشت. این نتایج نشان می‌دهد که اگرچه تعاملات آنلاین با دوستان تأثیر مستقل و مثبتی بر رفتار بزهکارانه دارد، تعاملات آفلاین همچنان نقش مهم‌تری در این زمینه ایفا می‌کند. نتایج تحلیل مسیر نشان داد که متغیرهای «نزدیکی به مجرمان با انگیزه»، «تعامل حضوری با دوستان» و «خودکنترلی» دارای اثرات مستقیم و غیرمستقیم معناداری بر بزهکاری سنتی و سایبری هستند و در مجموع، ۴۱ درصد از واریانس این دو نوع بزهکاری از طریق ترکیب خطی متغیرهای مستقل مدل تبیین می‌شود. براساس این یافته‌ها بر اهمیت برنامه‌های پیشگیری از جرم تأکید شده است که شامل نظارت دقیق‌تر بر تعاملات اجتماعی و تقویت مهارت‌های خودکنترلی است؛ علاوه بر این، این مطالعه نه تنها نیاز به تحقیقات بیشتر را نشان می‌دهد، مفید بودن روش‌ها و رویکردهای جدید را برای بررسی ارتباطات آنلاین و آفلاین با دوستان و مواجهه با بزهکاران آنلاین نیز نشان می‌دهد. **واژه‌های کلیدی:** بزهکاری، جرایم سایبری، جرایم سنتی، تعاملات اجتماعی با دوستان، خودکنترلی.

*نویسنده مسئول

شفائی مقدم، الهام و یزدانی آرانی، زهرا. (۱۴۰۴). بررسی نقش تعاملات آنلاین و محیط اجتماعی آفلاین در شکل‌گیری بزهکاری سایبری و سنتی در بین دانشجویان، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۵(۲)، ۱۹-۴۶. <https://doi.org/10.22108/srsp.2025.144802.2101>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

 <https://doi.org/10.22108/srsp.2025.144802.2101>

مقدمه و بیان مسئله

در ابتدای ظهور اینترنت، وبسایت‌ها بیشتر به‌عنوان منابع اطلاعاتی بودند که کاربران می‌توانستند به آن‌ها مراجعه و اطلاعات لازم خود را پیدا کنند. این وبسایت‌ها به‌طور عمده توسط سازمان‌ها و افراد خاص ایجاد می‌شدند و کاربران عادی نقش فعالی در تولید محتوا نداشتند؛ اما با گذشت زمان، اینترنت به سمت یک فضای بازتر، تعاملی‌تر و کاربرمحورتر تکامل یافت که به آن «وب ۲.۰» می‌گویند. در این مرحله جدید، کاربران نه تنها اطلاعات را مصرف می‌کنند، به‌طور فعال در تولید محتوا، اشتراک‌گذاری اطلاعات و تعامل با دیگران شرکت می‌کنند. وبسایت‌ها و پلتفرم‌های اجتماعی مثل وبلاگ‌ها، ویکی‌ها و شبکه‌های اجتماعی نمونه‌هایی از این تغییر هستند که کاربران می‌توانند به سادگی محتوا ایجاد و منتشر کنند، نظرات خود را بیان کنند و با دیگران تعامل داشته باشند (O'Reilly, 2007; Beer & Burrows, 2007)؛ به عبارت دیگر، این فضا به یکی از مهم‌ترین بسترهای تعاملات اجتماعی بین افراد تبدیل شده است (Boyd, 2014) و افراد زیادی از قشرها و سنین مختلف جذب شبکه‌های اجتماعی مانند فیس‌بوک، اینستاگرام و ... می‌شوند. طبق گزارش سایت آمارفکت تا سال ۲۰۰۰ کمتر از یک درصد جمعیت ایران به اینترنت دسترسی داشته‌اند، اما از این سال به بعد سهم استفاده‌کنندگان اینترنت در ایران با شیب بسیار زیادی افزایش پیدا کرده است؛ به‌گونه‌ای که در سال ۲۰۲۰ بیش از ۸۴ درصد از جمعیت ایران از اینترنت استفاده می‌کرده‌اند (https://amarfact.com/statistics).

در این میان، شبکه‌های اجتماعی متصل به اینترنت، فرصت‌ها و پاداش‌های بسیاری از جمله ابراز خود، شکل‌گیری هویت و صمیمیت را فراهم می‌کنند، اما ریسک‌هایی نیز وجود دارد؛ مانند بزهکاری سایبری و مواجهه با محتوای مضر. باتوجه‌به اینکه امروزه تعاملات اجتماعی بین جوانان به‌ویژه

دانشجویان به‌طور فزاینده‌ای آنلاین صورت می‌گیرد و ممکن است در برخی موارد جایگزین تعاملات حضوری شود، درک پیامدهای آن برای رفتار و توسعه روانی - اجتماعی آنان اهمیت دارد (Subrahmanyam & Smahel, 2011; Valkenburg & Piotrowski, 2017).

در این راستا، محققان در زمینه جرم‌شناسی این سؤال را مطرح کرده‌اند که تعامل آنلاین افراد از طریق شبکه‌های اجتماعی چه تأثیری بر رفتارهای بزهکارانه آنان دارد (Mikami et al., 2010; Warr, 2002; Weerman et al., 2015). این تعامل نه تنها فرصت‌های جدیدی برای ارتکاب جرم فراهم می‌کند، به این معناست که همسالان فرد علاوه بر تأثیرات آنلاین، ممکن است به‌صورت آنلاین نیز بر رفتارهای بزهکارانه سایبری و غیرسایبری یکدیگر تأثیر بگذارند.

منظور از رفتارهای بزهکارانه یا جرایم سایبری، جرایمی مانند هک مخرب، تغییر محتوای وبسایت، کنترل غیرقانونی بر سیستم‌های فناوری اطلاعات، استفاده از بدافزار و غیره است. هک مخرب^۱ جرمی است که در آن فرد به‌طور غیرقانونی به سیستم فناوری اطلاعات، حساب ایمیل و غیره دسترسی پیدا می‌کند. این جرم می‌تواند به روش فنی پیشرفته با استفاده از ضعف‌های سیستم‌های فناوری اطلاعات یا فقط با حدس زدن رمز عبور کسی انجام شود. تغییر محتوای وبسایت جرمی است که در آن فرد بدون اجازه صاحب سایت، محتوای یک وبسایت، پروفایل آنلاین و غیره را تغییر می‌دهد. کنترل غیرقانونی بر سیستم‌های فناوری اطلاعات نیز جرمی است که در آن فرد به حدی به یک سیستم فناوری اطلاعات دسترسی پیدا می‌کند که می‌تواند فرایندهای موجود در سیستم را بدون اجازه تغییر دهد. استفاده از بدافزار نیز جرمی است که در آن مجرم از نرم‌افزار مخرب برای دستکاری یک سیستم فناوری اطلاعات، برای مثال برای سرقت داده‌ها از آن سیستم استفاده می‌کند (Weulen Kranenbarg, 2018: 16).

¹ Malicious hacking

جرایم سنتی نیز شامل آن دسته از رفتارهایی می‌شود که طبق قوانین هر کشور، به‌عنوان جرم در نظر گرفته شده‌اند و معمولاً شامل اعمالی چون سرقت، قتل، تجاوز، و کلاهبرداری می‌شود. به‌طور کلی، این جرایم شامل فعالیت‌هایی هستند که قبل از ظهور فناوری‌های مدرن، به‌عنوان تهدیدی برای نظم اجتماعی و امنیت عمومی در نظر گرفته می‌شدند (Nosal, 2023: 178). در حالی که تحقیق در زمینه جرم‌شناسی برای جرایم سنتی موضوعی مهم و پر مطالعه است، اما ارتکاب جرایم سایبری و شرایط فردی و موقعیتی مرتبط با آن به صورت اندک و محدود مورد بررسی قرار گرفته است. در سال‌های اخیر، تحقیقات در زمینه جرم سایبری به بررسی کاربرد نظریه‌های سنتی جرم‌شناسی برای جرم سایبری پرداخته‌اند که بیشتر بر خودکنترلی پایین و یادگیری اجتماعی تمرکز داشته‌اند (مانند تحقیقات Holt et al., 2012; Holt et al., 2009; Marcum et al., 2014; Morris & Blackburn, 2010).

این در حالی است که محققانی همچون کمپبل و کندی^۱ (2012)، جایشانکار^۲ (2009) و سولر^۳ (2004) استدلال کرده‌اند که افراد احساس می‌کنند فضای مجازی از دنیای واقعی جدا است و رفتارهای آنلاین آن‌ها هیچ پیامد واقعی در دنیای واقعی ندارد. این جدایی بین رفتارهای آنلاین و آفلاین ممکن است باعث شود که آن‌ها مسئولیت اقدامات آنلاین خود را احساس نکنند. همچنین، به دلیل اینکه احتمال دستگیری برای جرایم سایبری بسیار کم است (Leukfeldt et al., 2007; Young et al., 2014; Maimon et al., 2013; al., بیشتر مجرمان سایبری هرگز با پیامدهای اجتماعی منفی مواجه نمی‌شوند؛ در نتیجه، افرادی که در دنیای آفلاین به هم‌نوایی متعهد هستند، ممکن است همچنان مرتکب جرایم سایبری شوند؛ زیرا ممکن است پیامدهای واقعی رفتار مجرمانه آنلاین خود را در نظر نگیرند؛ بنابراین، پیوندهای اجتماعی قوی ممکن است به اندازه جرایم سنتی، بر جرایم سایبری تأثیر نگذارند. در واقع، از آنجاکه فعالیت‌های آنلاین بسیار کمتر

آشکار و ناشناس‌تر از بیشتر رفتارهای آفلاین هستند، تأثیر کنترل اجتماعی مستقیم و فعالیت‌های روزمره بر ارتکاب جرایم سایبری ممکن است محدود باشد. حضور صرف دیگران ممکن است به همان اندازه که بر رفتار آفلاین افراد کنترل اعمال می‌کند، بر رفتار آنلاین آن‌ها تأثیر نگذارد. افراد حتی ممکن است قادر به ارتکاب جرایم سایبری باشند، بدون توجه به اینکه همسر، فرزندان، همکاران، کارفرمایان، معلمان یا همکلاسی‌ها در موقعیت حضور داشته باشند. این موضوع به‌ویژه زمانی صادق است که مرتکب، دانش بیشتری از فناوری اطلاعات در مقایسه با دیگران داشته باشد که نمی‌داند چه کاری در رایانه انجام می‌شود (Weulen Kranenbarg, 2018)؛ بنابراین، علاوه بر سرمایه‌گذاری در یک سبک زندگی خاص، تحصیلات به‌ویژه تحصیلات مرتبط با فناوری اطلاعات نیز می‌تواند به فرد دانش لازم برای ارتکاب جرایم سایبری را بدهد. افراد با تحصیلات بیشتر در مقایسه با افراد با تحصیلات کمتر دانش بیشتری در زمینه فناوری اطلاعات دارند که آن‌ها را برای ارتکاب جرایم سایبری توانمندتر می‌کند. علاوه بر دانش و استفاده گسترده از رایانه‌ها در بیشتر فعالیت‌های روزانه، دانشگاه‌ها نیز دسترسی به سیستم‌های رایانه‌ای پیشرفته شبکه‌ای را برای دانشجویان فراهم می‌کنند که بدون آن‌ها ارتکاب جرایم سایبری بسیار سخت‌تر است (Maimon et al., 2013)؛ برای مثال، با هک کردن شبکه رایانه‌ای یک دانشگاه، فرد می‌تواند به ظرفیت رایانه‌ای بیشتری دسترسی پیدا کند تا بتواند حمله دیجیتال انجام دهد که تنها با یک رایانه خانگی ممکن نیست (Chiesa et al., 2008).

اهمیت اجتماعی و علمی انتخاب این موضوع از آنجا ناشی می‌شود که گسترش سریع فضای آنلاین و شبکه‌های اجتماعی موجب دگرگونی در الگوهای رفتاری و افزایش احتمال بزهکاری سایبری شده است. این نوع جرایم به دلیل ماهیت فناوری‌محور، ناشناختگی و پیچیدگی تعاملات آنلاین، نیازمند مطالعه‌ای مستقل و متفاوت از جرایم سنتی هستند.

³ Suler

¹ Campbell & Kennedy

² Jaishankar

بررسی کرده است؛ بر این اساس، مطالعه حاضر با تمرکز بر عوامل فردی مانند خودکنترلی و عوامل موقعیتی از جمله مجاورت آنلاین با متخلفان انگیزه‌دار، میزان استفاده از اینترنت برای تعامل آنلاین با دوستان در شبکه‌های مجازی و سایت‌های اینترنتی، تعامل آفلاین با دوستان بزهکار، و رابطه آن‌ها با ارتکاب جرایم سنتی و سایبری، درصدد پاسخ‌گویی به سؤال پژوهش است.

پیشینه پژوهش

باتوجه به پژوهش‌های داخلی، یافته‌ها نشان می‌دهد که فعالیت‌های آنلاین و تعاملات همسالان نقش مهمی در بزهکاری و بزهکاری سایبری دارد. بیداروند و پورقهرانی (۱۴۰۳) با بهره‌گیری از روش کمی در جامعه کاربران فضای مجازی ایران در دوران کرونا نشان دادند که ارتقای سواد رسانه‌ای تأثیر معناداری در کاهش بزهکاری سایبری دارد؛ زیرا افراد آموزش‌دیده قادرند پیامدهای منفی تعاملات آنلاین را بهتر مدیریت کنند؛ در همین راستا، فرامرزیانی (۱۴۰۳) در مطالعه‌ای کیفی با ۲۲ مصاحبه عمیق از کارشناسان رسانه و حقوق در ارومیه دریافت که شبکه‌های اجتماعی نقش دوگانه‌ای دارد؛ از یک سو می‌تواند احساس ناامنی و تمایل به بزهکاری را تشدید کند و از سوی دیگر، با آموزش سواد رسانه‌ای، امکان کاهش گرایش به رفتارهای انحرافی فراهم می‌شود. جهانبانی و همکاران (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای پیمایشی از جمعیت جوانان ایرانی نشان دادند که عوامل اقتصادی و اجتماعی در کنار ضعف نظارت خانواده و تأثیر گروه‌های همسال مجازی، زمینه‌ساز بزهکاری است و این یافته‌ها اهمیت بررسی هم‌زمان عوامل فردی و موقعیتی را در پیشگیری از رفتارهای بزهکارانه تأکید می‌کند. همچنین لطفی (۱۴۰۱) با رویکردی حقوقی، قولین ایران را درباره پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان تحلیل کرد و نشان داد که کاستی‌های قانونی و اجرایی در این حوزه می‌تواند مسیر را

بررسی این پدیده در ایران، به‌ویژه در شهر کاشان که دارای جمعیت درخورتوجه دانشجویی و دسترسی گسترده به اینترنت است، می‌تواند زمینه‌ساز تولید داده‌های دقیق و کاربردی برای پیشگیری از بزهکاری و ارتقای امنیت فضای مجازی باشد؛ افزون بر این، کمبود پژوهش‌های محلی و فارسی در حوزه عوامل مؤثر بر جرایم سایبری، ضرورت انجام چنین تحقیقی را دوچندان می‌کند.

در این راستا، این سؤال مطرح می‌شود که آیا نظریه‌های جرم‌شناسی درباره ارتکاب جرایم سنتی برای جرایم سایبری کاربردپذیر است و در صورت قابلیت کاربرد، آیا تأثیر عوامل زندگی بر ارتکاب جرایم سایبری به همان اندازه قوی است که برای جرایم سنتی مشاهده می‌شود یا خیر. مطالعه اخیر در هلند نشان داد که منحنی‌های سن - جرم برای تمام مظنونان هک (هک مجرمانه) در هلند مشابه منحنی‌های تمام مظنونان دیگر در هلند است (Ruiter & Bernaards, 2013)؛ باین حال، مطالعات لندکی این موضوع بررسی کرده است که چه جنبه‌هایی از زندگی افراد بر اینکه آیا آن‌ها مرتکب جرایم سایبری می‌شوند، تأثیر می‌گذارد و تا چه حد این تأثیرات مشابه یا متفاوت از تأثیرات مشاهده‌شده در تحقیقات جرم‌شناسی سنتی درباره جرایم سنتی است. این کمبود اطلاعات عملتاً به دلیل عدم دسترسی به داده‌های غنی در زمینه جرایم سایبری است که برای تحقیقات جرم‌شناسی لازم است. در مطالعه حاضر، دقیقاً این نوع داده‌ها جمع‌آوری می‌شود. مهم‌ترین سؤال تجربی که باید هم‌اکنون به آن پرداخته شود، این است که آیا به‌طور کلی، ارتکاب جرایم سایبری با ارتکاب جرایم سنتی قابل مقایسه است یا خیر؟

مطالعات پیشین در حوزه جرایم سنتی نشان داده‌اند که برخی از الگوهای رفتاری و عوامل مؤثر در این جرایم ممکن است در انواع مختلف جرایم سایبری نیز مشاهده شود؛ موضوعی که نیازمند بررسی دقیق‌تر در پژوهش حاضر است. در راستای مطالعات قبلی، پژوهش حاضر بین انواع مختلف جرایم سنتی تفاوتی قائل نشده و همه را به‌عنوان یک گروه

آنلاین با دوستان می‌کنند، سطوح بالاتری از بزهکاری آفلاین دارند؛ هرچند با کنترل معاشرت حضوری بدون ساختار، شدت این رابطه کاهش می‌یابد. هولت^۶ و همکاران (2012) گزارش کردند که داشتن دوستانی با گرایش به جرایم سایبری یکی از پیش‌بینی‌کننده‌های اصلی ارتکاب این جرایم است. پرت^۷ و همکاران (2010) در فراتحلیل خود دریافتند که رابطه میان دوستان بزهکار و ارتکاب جرم از قوی‌ترین یافته‌های تجربی در جرم‌شناسی است. وار^۸ (2002) نشان داد که صرف هم‌نشینی روزمره با دوستان بزهکار فرصت‌ها و فشارهای لازم برای ارتکاب جرم را فراهم می‌کند؛ درحالی‌که هاینی^۹ (2001/2002) با استفاده از تحلیل شبکه‌های اجتماعی میان دانش‌آموزان دبیرستانی دریافت که تراکم و ترکیب روابط دوستان بزهکار و غیربزهکار شدت اثرگذاری دوستان را افزایش می‌دهد. هولت (2007) نشان داد که دانش فنی و تکنیک‌های خنثی‌سازی جرم در انجمن‌های هکری آنلاین میان همسالان منتقل می‌شود. اگیو^{۱۰} (1991) دریافت که تعاملات هم‌زمان نگرش و رفتار میان همسالان، به تقویت گرایش به بزهکاری منجر می‌شود و آکرز^{۱۱} و همکاران (1979) نیز تأکید کردند که فرایندهای یادگیری اجتماعی نظیر مشاهده و تقویت متقابل در میان دوستان، زمینه انتقال رفتارهای بزهکارانه را فراهم می‌سازد. همچنین اوسگود^{۱۲} و همکاران (1996) نشان دادند که نوجوانانی که زمان بیشتری را در فعالیت‌های فاقد ساختار و بدون نظارت سپری می‌کنند، فرصت بیشتری برای ارتکاب جرم دارند. ور و استافورد^{۱۳} (1991) دریافتند که حتی ادراک فرد از نگرش همسالان به بزهکاری، مستقل از رفتار واقعی آنان بر احتمال ارتکاب جرم اثرگذار است.

براساس شواهد پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی، روشن

برای گسترش بزهکاری سایبری هموار کند. پیش‌تر، حاجی ده‌آبادی و سلیمی (۱۳۹۸) در پژوهشی کیفی روی ۱۰ نوجوان بزهکار و ۱۰ نوجوان بزه‌دیده فعال در شبکه‌های اجتماعی نشان دادند که بی‌احتیاطی در تعاملات مجازی، مسئولیت‌گریزی و تفاوت‌های جنسیتی در بزهکاری سایبری نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. همچنین، پژوهش پیمایشی خواجه‌نوری و هاشمی‌نیا (۱۳۸۹) با جامعه آماری ۶۱۰ دانش‌آموز دبیرستانی شیراز نشان داد که فعالیت‌های فراغتی سازمان‌یافته رابطه منفی با بزهکاری دارد؛ درحالی‌که فعالیت‌های بدون ساختار به شکل معناداری با رفتارهای بزهکارانه مرتبط است.

در سطح بین‌المللی، پژوهش‌های متعددی نقش تعاملات همسالان، فعالیت‌های روزمره و فعالیت‌های آنلاین را در بزهکاری و جرایم سایبری نشان داده است. هاتچینگز و کلایتون^۱ (2016) در مطالعه‌ای کیفی از هکرها سابق دریافتند که عضویت در انجمن‌های آنلاین بستری برای یادگیری مهارت‌های فنی و توجیه اخلاقی جرم فراهم می‌کند. هوبان^۲ و همکاران (2016) با مرور نظام‌مند ده‌ها مطالعه تجربی نشان دادند که گذراندن وقت با دوستان در شرایط کم‌نظارت به‌طور مستقیم با بزهکاری و مصرف مواد مرتبط است. مک‌کادی و ووگل^۳ (2015a و 2015b) دریافتند که مواجهه با محتوای بزهکارانه در رسانه‌های اجتماعی نگرش مثبت به بزهکاری را تقویت می‌کند؛ هرچند پس از کنترل سایر عوامل، شدت این رابطه کاهش می‌یابد. ملدروم و کلارک^۴ (2015) نیز نشان دادند که صرف وقت آنلاین با دوستان حتی پس از کنترل معاشرت حضوری همچنان پیش‌بینی‌کننده بزهکاری آفلاین است. ویرمن^۵ و همکاران (2015) دریافتند کسانی که زمان بیشتری را صرف ارتباط

⁸ Warr

⁹ Haynie

¹⁰ Agnew

¹¹ Akers

¹² Osgood

¹³ Warr & stafford

¹ Hutchings & Clayton

² Hoeben

³ Mccuddy & Vogel

⁴ Meldrum & clark

⁵ Weerman

⁶ Holt

⁷ Pratt

و نگرش‌های منتقل شده از همسالان قرار می‌گیرد و شبکه‌های اجتماعی نقش محوری در این فرایند دارد (پرهوده و همکاران، ۱۴۰۱). نظریه ارتباطات افتراقی نشان می‌دهد که تغییر در شبکه دوستان ممکن است به افزایش یا کاهش رفتار بزهکارانه منجر شود. مثال جدیدتر این دیدگاه، نظریه یادگیری اجتماعی^۳ (Akers et al., 1979) است. این نظریه نیز فرض می‌کند که رفتار بزهکارانه از طریق ارتباطات اجتماعی آموخته می‌شود؛ نه تنها از طریق انتقال «تعاریف»، همچنین از طریق تقویت رفتاری متفاوت توسط دیگران و تقلید از رفتار بزهکارانه‌ای که دیگران برای آن پاداش می‌گیرند. همچنین، روابط نزدیک با همسالان بزهکار می‌تواند نقش مهمی در تثبیت رفتارهای انحرافی ایفا کند و الگوهای رفتاری در گروه همسالان به شکل چشمگیری بر رفتار فرد اثر می‌گذارد (غیوری‌نیا و همکاران، ۱۴۰۱).

در این راستا، میزان استفاده از شبکه‌های مجازی و سایتهای اینترنتی یکی از عوامل محیطی مرتبط با احتمال ارتکاب جرم سایبری است (یاراحمدی و شادمان‌نیا، ۱۴۰۱). همچنین، تعاملات آنلاین با همسالان بزهکار حتی بدون حضور فیزیکی، فرصت ارتکاب رفتارهای غیرقانونی را افزایش می‌دهد (Lu et al., 2006)؛ علاوه بر این، حضور در محیط‌هایی که فناوری‌های اطلاعاتی در دسترس است، امکان دسترسی به تکنیک‌ها و ابزارهای پیشرفته را فراهم می‌کند (Grabosky & Walkley, 2007). به همین ترتیب، زمان طولانی سپری‌شده در فضای آنلاین تولدایی فرد را برای انجام رفتارهای مجرمانه گسترش می‌دهد (Nykodym et al., 2005). همچنین، مجاورت با افراد دارای رفتارهای بزهکارانه انگیزه و گرایش فرد به رفتارهای بزهکارانه را تقویت می‌کند (Maimon et al., 2013)؛ در همین راستا، دوستان بزهکار نقش مهمی در تثبیت رفتارهای انحرافی دارند (Goldsmith & Breuer, 2015)؛ علاوه بر این، افراد در معرض تعامل با بزهکاران آنلاین احتمال بیشتری برای

است که تعاملات همسالان، فعالیت‌های روزمره و استفاده از فضای آنلاین نقش بسزایی در شکل‌گیری و تقویت گرایش به بزهکاری و بزهکاری سایبری ایفا می‌کنند. یافته‌های داخلی حاکی از آن است که ضعف نظارت خانواده، کمبود سواد رسانه‌ای، شرایط اقتصادی و اجتماعی، و نوع تعاملات حضوری و مجازی با همسالان، زمینه‌ساز رفتارهای بزهکارانه است؛ در حالی که آموزش سواد رسانه‌ای و فعالیت‌های فراغتی سازمان‌یافته می‌تواند این گرایش را کاهش دهد. مطالعات بین‌المللی نیز نشان می‌دهد که شبکه‌های دوستان بزهکار و عضویت در گروه‌ها و انجمن‌های آنلاین در تعاملات حضوری و نیز در فعالیت‌های مجازی موجب تقویت نگرش و رفتار بزهکارانه و تسهیل انتقال دانش فنی و فرصت‌های ارتکاب جرم می‌شود. در مجموع، این شواهد بر ضرورت بررسی هم‌زمان عوامل فردی، موقعیتی و آنلاین تأکید دارد تا بتوان درک جامع و دقیقی از عوامل مؤثر بر ارتکاب جرایم سنتی و سایبری به دست آورد.

چارچوب نظری

دیدگاه تأثیر اجتماعی^۱ یا اجتماعی شدن بر این باور است که مکانیزم‌های تأثیر اجتماعی باعث می‌شود که افراد زمانی که همسالان بزهکار بیشتری در مقایسه با همسالان غیربزهکار دارند، به بزهکاری روی آورند. مثال کلاسیک این دیدگاه، نظریه ارتباطات افتراقی ساترلند^۲ (1939) است. این نظریه بیان می‌کند که رفتارهای مجرمانه و انحرافی، همچون سایر رفتارهای انسانی، از طریق فرایندهای اجتماعی و تعاملات میان‌فردی قابل یادگیری است (خسروی و خسروی، ۱۳۹۳). براساس این نظریه، افرادی که در محیطی با هم‌نشینیان و ارتباطات اجتماعی مجرمانه قرار دارند، احتمال بیشتری برای یادگیری و پذیرش رفتارهای انحرافی دارند (عبداللهی، ۱۳۹۱)؛ به عبارت دیگر، گرایش افراد به بزهکاری تحت‌تأثیر تعاریف

³ Social learning theory

¹ Social impact perspective

² Sutherland

تأثیر مثبتی بر رفتار انحرافی دارد (فیروزجائیان و توکلی، ۱۳۹۵). دیدگاه موقعیتی^۳ نیز بیان می‌کند که موقعیت‌ها یا زمینه‌هایی که در آن افراد با هم وقت می‌گذرانند، می‌تواند باعث رفتار بزهکارانه شود. یک مثال از این دیدگاه، تطبیق میکرو - سطحی نظریهٔ فعالیت‌های روزمرهٔ اوزگود^۴ و همکاران (1996) است (Osgood et al., 1996; Osgood & Anderson, 2004). فرض زیربنایی این رویکرد این است که موقعیت‌هایی که در آن همسالان با هم هستند و نظارت دیگران وجود ندارد، اغلب مشوق‌ها و فرصت‌های ارتکاب جرم را افزایش می‌دهد. در دسترس بودن، زمان بدون ساختار، حضور مجرمان احتمالی و فقدان مراقبین کارآمد می‌تواند افراد را به سمت رفتار بزهکارانه سوق دهد. براساس این نظریه، این وضعیت‌های موقعیتی است که رفتار بزهکارانهٔ آنها را از طریق افزایش فرصت‌ها و مشوق‌های موقعیتی توضیح می‌دهد. همچنین، براساس این نظریه، جرم در بستر فعالیت‌های معمولی روزمره و به طرز نسبتاً فوری اتفاق می‌افتد که احتمالاً برای مجرم، فضای آشنا یا عادی است (آقایی، ۱۴۰۰). نکتهٔ مهم این است که همسالان لازم نیست خودشان بزهکار باشند تا به یک عامل جرم‌زا تبدیل شوند. فرایندهای جمعی مانند ناشناس ماندن، پخش مسئولیت و سرکشی ممکن است رفتار بزهکارانه را در گروه‌ها بیشتر کند (Warr, 2002).

به‌طور خلاصه، هر سه دیدگاه نشان می‌دهند که رابطه‌ای بین همسالان و رفتار بزهکارانه وجود دارد؛ اما آنها در مکانیزم‌های فرض‌شده پشت این رابطه با هم تفاوت دارند. دیدگاه تأثیر اجتماعی پیش‌بینی می‌کنند که افراد در مواجهه با رفتار بزهکارانهٔ همسالانشان، احتمال بیشتری برای بزهکار شدن دارند. دیدگاه انتخاب اجتماعی فرض می‌کند که افراد بزهکار احتمال بیشتری برای دوست شدن با دوستان بزهکار دارند؛ اما رفتار بزهکارانه، خود ناشی از عوامل دیگری است. محققان دیدگاه موقعیتی پیش‌بینی می‌کنند که گذراندن وقت با همسالان در شرایط بدون ساختار و بدون نظارت،

پیروی از رفتارهای غیرقانونی دارند (Yar, 2013). از طرف دیگر، عضویت در گروه‌های آنلاین یا تعامل در شبکه‌های اجتماعی زمینه‌ساز پذیرش رفتارهای غیرقانونی به‌عنوان هنجار اجتماعی است (Campbell & Kennedy, 2012)؛ در نهایت، حضور مستمر در این فضاها فرصت و انگیزهٔ ارتکاب جرم‌های سایبری را افزایش می‌دهد (Holt & Kilger, 2008).

براساس دیدگاه انتخاب اجتماعی^۱، رابطهٔ بین همسالان و بزهکاری رابطه‌ای علی نیست، بلکه نتیجهٔ ترجیحات دوستی است. فرض بر این است که افراد بزهکار بیشتر دوستان بزهکار را انتخاب می‌کنند و بالعکس، افراد غیربزهکار دوستان غیربزهکار را انتخاب می‌کنند. مثال کلاسیک این دیدگاه، نظریهٔ کنترل اجتماعی هیرشی^۲ (1969) است که نظریهٔ پیوند نیز نامیده می‌شود (سلیمی و داوری، ۱۳۸۵). در آن نبود یا ضعف پیوند با جامعه به‌عنوان علت اصلی بزهکاری در نظر گرفته می‌شود و همسالان بزهکار به‌عنوان نتیجه‌ای از رفتار بزهکارانه معرفی می‌شوند. مثال دیگر، نظریهٔ عمومی جرم است که در آن نبود خودکنترلی به‌عنوان مهم‌ترین توضیح بزهکاری معرفی می‌شود (Gottfredson & Hirschi, 1990). بزهکاران سایبری برای انجام حملات پیچیده نیاز به برنامه‌ریزی دقیق و طولانی فکرکردن به جلو دارند که نشان‌دهندهٔ خودکنترلی بیشتر در مقایسه با بزهکاران سنتی است (Bussler & Breusch, 2011; Holt & Kilger, 2008). این خودکنترلی می‌تواند به دلیل نیاز به یادگیری و استفاده از مهارت‌های IT برای ارتکاب جرم‌های سایبری باشد که برای جرم‌های سنتی چنین نیازی وجود ندارد. تحقیقات نشان داده است که خودکنترلی ضعیف می‌تواند به عدم توانایی در مدیریت انگیزه‌های بزهکارانه و در نتیجه افزایش احتمال ارتکاب جرم منجر شود (Gottfredson & Hirschi, 1990; Holt et al., 2012)؛ زیرا این افراد دارای شخصیت تکانشی بوده و در برابر احساسات افراد دیگر حساس نیستند، ریسک‌پذیر، کوتاه‌نظر و غیرکلامی هستند. این ویژگی‌ها موجب خودکنترلی ضعیف افراد می‌شود که در نهایت

³ Situational perspective

⁴ Osgood

¹ Social choice perspective

² Hirschi

رفتار بزهکارانه افراد را توضیح می‌دهد.

اما تحقیقات قبلی به‌طورمستقیم میزان شباهت در رفتارهای انحرافی در شبکه‌های اجتماعی را بین جرایم سایبری و جرایم سنتی مقایسه نکرده‌اند. این مطالعات بیشتر بر یادگیری اجتماعی در جرایم سایبری تمرکز کرده‌اند و ادعا کرده‌اند که برای مثال، تقلید برای یادگیری مهارت‌ها در جرایم سایبری در مقایسه با جرایم سنتی مهم‌تر است؛ در نتیجه استدلال‌هایی که ممکن است نشان دهند تأثیر انتخاب در جرایم سایبری کمتر است، نادیده گرفته شده‌اند.

اگرچه تحقیقات قبلی نشان داده‌اند که داشتن همسالان بزهکار و گذراندن زمان زیاد با آنها با افزایش احتمال بزهکاری مرتبط است، اینکه آیا این مسئله در دنیای آنلاین نیز صدق می‌کند، هنوز به‌خوبی بررسی نشده است. ممکن است فرایندهای همسالان آنلاین صرفاً ادامه‌ای از آنچه همسالان به‌صورت آفلاین انجام می‌دهند باشد؛ اما تعاملات همسالان از طریق شبکه‌های اجتماعی ممکن است فرایندهای آفلاین را تقویت کند یا تأثیر مستقلی داشته باشد. همچنین، آنچه همسالان به‌صورت آفلاین انجام می‌دهند ممکن است پیامدهایی برای رفتارهای آفلاین آنها داشته باشد و بالعکس، تعاملات آفلاین ممکن است به ارتکاب جرایم آنلاین منجر شود. ظهور شبکه‌های اجتماعی و دنیای دیجیتال به‌شدت رابطه بین همسالان و بزهکاری را پیچیده کرده است و لازم است که درک دقیقی از این دینامیک‌های جدید بین همسالان و رفتار بزهکارانه در دنیای آنلاین و آفلاین به دست آید.

به‌طور خلاصه، پیشینه موجود نشان می‌دهد که مواجهه با همسالان بزهکار در رسانه‌های اجتماعی و تا حدی کمتر، گذراندن وقت آنلاین با همسالان ممکن است با افزایش رفتار بزهکارانه مرتبط باشد؛ با این حال، هنوز مشخص نیست که این روابط چقدر برجسته هستند؛ آیا این روابط به بزهکاری آنلاین نیز منجر می‌شود یا خیر و اینکه آیا این اثرات به‌طور

منحصربه‌فردی مستقل از تأثیرات همسالان آفلاین تفسیرپذیر است یا خیر؟

درواقع، با وجود این مطالعات پیشگام، هنوز مشخص نیست که آیا مواجهه آنلاین با رفتارهای بزهکارانه تأثیرات منحصربه‌فردی بر رفتار بزهکارانه دارد یا اینکه این تأثیرات به‌شدت با مواجهه آفلاین با همسالان بزهکار هم‌پوشانی دارد. در مطالعه حاضر به‌طور هم‌زمان مواجهه آنلاین و آفلاین با رفتارهای بزهکارانه همسالان و زمان‌های بی‌ساختار سپری‌شده با آنان با در نظر گرفتن متغیر خودکنترلی و ارتباط آن با انواع بزهکاری سنتی و سایبری بررسی شده است.

در این راستا، مطالعه فعلی به چندین روش به پیشینه موجود کمک می‌کند: نخست، این مطالعه هر دو نوع رفتار بزهکارانه سنتی و سایبری را بررسی می‌کند. این کار مطابق با توصیه‌های ملدروم و کلارک (2015) است و امکان بررسی رابطه بین تعامل با همسالان و بزهکاری را می‌دهد؛ دوم، همان‌طور که مک‌کادی و وگل (2015a و 2015b) پیشنهاد کرده‌اند، این مطالعه شامل هر دو متغیر همسالان آنلاین و آفلاین می‌شود؛ سوم، در این پژوهش از معیارهای جدیدی برای اندازه‌گیری «قرارگرفتن در معرض بزهکاری همسالان به‌صورت آنلاین و آفلاین» استفاده گردیده است. همچنین معیارهایی برای اندازه‌گیری زمان صرف‌شده با همسالان به‌صورت آنلاین و آفلاین در نظر گرفته شده است؛ چهارم، روش‌شناسی پژوهش این امکان را فراهم می‌کند که به‌طورمستقیم یا غیرمستقیم اعتبار هر سه دیدگاه نظری را درباره همسالان و بزهکاری با استفاده از داده‌های مقطعی بررسی گردد. در پژوهش حاضر از رویکرد مشابهی پیروی می‌شود که بایر^۱ (2014) استفاده کرده است که او نیز از داده‌های مقطعی در زمینه‌های مختلف برای آزمودن رابطه بین تعامل با همسالان و بزهکاری استفاده کرد (اما در مورد او، درون و خارج از مدرسه به‌جای آنلاین و آفلاین). براساس

¹ Beier

سه دیدگاه نظری و ویژگی‌های خاص رسانه‌های اجتماعی، چندین فرضیه تدوین شده است که می‌توان آنها را با داده‌های جمع‌آوری شده ارزیابی کرد.

سه دیدگاه نظری به‌کاررفته در این پژوهش هریک بر جنبه‌ای متمایز از نقش همسالان و ویژگی‌های فردی در شکل‌گیری بزهکاری تأکید دارند و به همین دلیل، متغیرهای مستقل تحقیق از دل این دیدگاه‌ها استخراج شده‌اند تا بتوان نحوه اثرگذاری هر کدام را در زمینه بزهکاری سنتی و سایبری به‌طور هم‌زمان بررسی کرد.

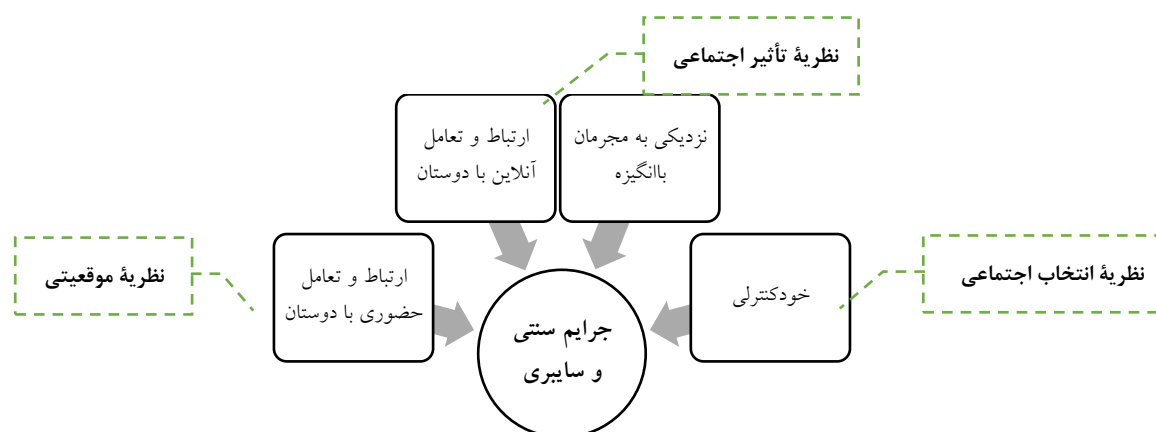
دیدگاه تأثیر اجتماعی / اجتماعی‌سازی بر این فرض استوار است که افزایش تعداد دوستانی که رفتار بزهکارانه را تأیید یا بازنمایی می‌کنند، احتمال ارتکاب بزهکاری را در فرد افزایش می‌دهد. رسانه‌های اجتماعی با فراهم کردن بستری برای تبادل تصاویر، پیام‌ها و روایت‌هایی از بزهکاری واقعی یا فرضی، این فرایند را تسهیل و تقویت می‌کنند. افراد در چنین فضایی نه‌تنها در معرض دوستان نزدیک خود، در معرض گروه وسیع‌تری از افراد نیز قرار می‌گیرند که گاه ارتباط حضوری اندکی با آنها دارند یا حتی هرگز به‌صورت آفلاین ملاقاتشان نکرده‌اند. از این منظر، متغیرهای نزدیکی به مجرمان باانگیزه و ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان، برگرفته از این دیدگاه است؛ زیرا بیانگر میزان مواجهه با الگوهای بزهکارانه در شبکه‌های اجتماعی است؛ بر این اساس انتظار می‌رود هرچه افراد بیشتر در معرض چنین تعاملاتی قرار گیرند، احتمال بزهکاری سنتی و سایبری در آنها افزایش یابد (فرضیه ۱ و ۲).

در ادامه، دیدگاه موقعیتی تأکید می‌کند که اجتماعی‌شدن در شرایط غیرساختاری و بدون نظارت، حتی در غیاب دوستان بزهکار، می‌تواند زمینه‌ساز بزهکاری باشد. رسانه‌های اجتماعی نیز شرایطی مشابه فراهم می‌کنند؛ زیرا به افراد امکان می‌دهند تا در هر زمان و مکانی و عموماً به دور از نظارت بزرگسالان، با دوستان خود ارتباط برقرار کنند. در این بستر،

پیشنهادها یا ایده‌های انحرافی به‌سرعت منتشر و گاه به عمل تبدیل می‌شود؛ فرایندی که نه‌تنها به جرایم سایبری، به ارتکاب جرایم آفلاین نیز منجر می‌شود. نمونه‌هایی از این وضعیت در رفتار آنلاین گروه‌های بزهکار مشاهده شده است که نمایش‌های مجازی آنها به اقدامات واقعی خشونت‌آمیز منتهی شده است؛ بر همین اساس، متغیر ارتباط و تعامل حضوری با دوستان از این دیدگاه استخراج شده است؛ زیرا زمان صرف‌شده در تعاملات بدون ساختار در فضای آنلاین و نیز در روابط حضوری، می‌تواند فرصت‌های بیشتری برای ارتکاب بزهکاری ایجاد کند (فرضیه ۳).

درنهایت، دیدگاه انتخاب اجتماعی بیان می‌کند که افراد بزهکار تمایل بیشتری به انتخاب دوستان مشابه خود دارند و ریشه اصلی رفتارهای انحرافی را باید در ویژگی‌های فردی پایدار آنها جست‌وجو کرد. در این دیدگاه، تأثیر مستقیم دوستان کمتر اهمیت دارد و تأکید اصلی بر تمایلات فردی است؛ به همین دلیل، متغیر خودکنترلی در پژوهش حاضر از دل این دیدگاه انتخاب شده است. سطح ضعیف خودکنترلی می‌تواند موجب گرایش فرد به بزهکاری شود و نیز او را به سمت انتخاب دوستان بزهکار سوق دهد؛ بنابراین، انتظار می‌رود خودکنترلی در تعامل با میزان ارتباط حضوری با دوستان، رابطه مستقیمی با بزهکاری سنتی و سایبری داشته باشد (فرضیه ۴).

به این ترتیب، چارچوب نظری پژوهش حاضر روشن می‌سازد که هریک از متغیرهای «نزدیکی به مجرمان باانگیزه» و «ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان» بر مبنای دیدگاه تأثیر اجتماعی، متغیر «ارتباط و تعامل حضوری با دوستان» براساس دیدگاه موقعیتی و متغیر «خودکنترلی» در پرتو دیدگاه انتخاب اجتماعی استخراج شده‌اند. این طراحی به‌گونه‌ای است که امکان بررسی هم‌زمان و مقایسه‌ای سه مسیر نظری را در تبیین بزهکاری سنتی و سایبری فراهم می‌سازد.

نمودار ۱- مدل نظری پژوهش

Fig 1- Theoretical framework of the study

روش تحقیق

این پژوهش از نوع پیمایش اجتماعی است و جامعه آماری آن کلیه دانشجویان دانشگاه کاشان در سال ۱۴۰۳ (۷۳۰۵ دانشجو) را در بر می‌گیرد. حجم نمونه براساس برآورد نرم‌افزار Sample Power برابر با ۳۰۰ نفر تعیین شد. برای انتخاب نمونه برای توزیع پرسشنامه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. انتخاب این شیوه به این دلیل انجام شد که در آن، همه واحدهای جامعه آماری شانس یکسانی برای انتخاب شدن دارند و بدین ترتیب، احتمال سوگیری در فرایند نمونه‌گیری به حداقل می‌رسد؛ علاوه بر این، با توجه به نسبتاً همگن بودن جامعه دانشجویی، روش تصادفی ساده از کارآمدترین و معتبرترین روش‌ها برای دستیابی به نمونه‌ای که نماینده جامعه آماری باشد، محسوب می‌شود. بهره‌گیری از این روش موجب ارتقای اعتبار بیرونی یافته‌ها و امکان تعمیم‌پذیری نتایج به کل جامعه آماری می‌شود و هم‌زمان خطای نمونه‌گیری را نیز کاهش می‌دهد.

برای سنجش متغیرهای پژوهش با الهام از مطالعه رینز (2010)، هریک از سازه‌ها براساس تعاریف نظری و عملیاتی مشخص شد. متغیرهای جرایم سنتی (رفتارهای

مجرمانه‌ای که در دنیای واقعی و فیزیکی اتفاق می‌افتد؛ مانند سرقت، تخریب اموال و نزاع (جوان جعفری، ۱۳۸۹)) و جرایم سایبری (جرایمی که در فضای مجازی و با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات انجام می‌شود؛ مانند هک، فیشینگ، و نشر بدافزار (زند، ۱۳۸۹)) به‌عنوان متغیرهای وابسته پژوهش در نظر گرفته شد. همچنین، متغیرهای مستقل شامل نزدیکی به مجرمان بانگیزه (میزان ارتباط فرد با کسانی که گرایش یا سابقه ارتکاب جرم دارند (Reyns, 2010))، ارتباط و تعامل حضوری با دوستان (روابط چهره‌به‌چهره و فعالیت‌های اجتماعی فرد با دوستان در محیط واقعی) و ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان (ارتباط و تعامل فرد با دوستان از طریق شبکه‌های اجتماعی و بسترهای دیجیتال) با گویه‌هایی مبتنی بر طیف پنج‌گزینه‌ای (از «چنین دوستی ندارم/ اصلاً» تا «همیشه») اندازه‌گیری و در بازه ۰ تا ۴ کدگذاری شدند؛ به‌گونه‌ای که مقدار صفر نشان‌دهنده حداقل سطح مواجهه و نه داده گمشده در نظر گرفته شد. متغیر خودکنترلی (توانایی فرد در مهار تمایلات آنی و جلوگیری از رفتارهای پرخطر یا ناهنجار (علی‌وردی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۲)) نیز به‌عنوان دیگر متغیر مستقل با استفاده از گویه‌های استاندارد در طیف پنج‌گزینه‌ای «کاملاً

Reyns^۱: در این پژوهش، متغیر بزه‌دیدگی سنتی و سایبری بررسی شده است که گویه‌های آن در جهت بزهکاری تغییر داده شد.

همچنین، به منظور بررسی روایی پرسشنامه، از روایی سازه استفاده شد. گویه‌های مربوط به متغیرهای وابسته از پژوهش رینز اقتباس شده و گویه‌های متغیرهای دیگر به صورت محقق ساخته، براساس مرور منابع نظری مرتبط با موضوع پژوهش طراحی شده است تا پوشش کاملی از ابعاد مفهومی سازه‌ها فراهم شود. مطابقت گویه‌های پرسشنامه با تعاریف نظری متغیرها و اتکاب به ابزارهای معتبر پیشین، بیانگر روایی سازه نظری پرسشنامه است.

مخالف» تا «کاملاً موافق» و در بازه ۱ تا ۵ کدگذاری شد (به منظور هم‌مقیاس سازی، نمرات این متغیر به بازه ۰ تا ۴ بازکدگذاری شده و همچنین شاخص POMP محاسبه شد). ضرایب آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش عمدتاً بیشتر از ۰.۸۰ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب ابزار است. تنها یکی از متغیرها (خودکنترلی) دارای ضریب آلفای ۰.۶۴ بود که براساس نظر نئلی و برنشتاین^۱ (1994)، مقدار آلفای کرونباخ بیشتر از ۰.۶۰ در پژوهش‌های اکتشافی پذیرفته است.

جدول ۱- گویه‌های متغیرهای پژوهش و ضرایب پایایی (α)

Table 1- Research variables, their items, and reliability coefficients (α)

متغیر	گویه‌ها	α (Cronbach)
تعامَل	۱. با دوستانی که ممکن است به اموال عمومی آسیب برسانند، حضوری وقت می‌گذرانم. ۲. با دوستانی که سیگار می‌کشند، حضوری تعامل دارم. ۳. با دوستانی که مواد مخدر مصرف می‌کنند، حضوری وقت می‌گذرانم. ۴. با دوستانی که با دیگران دعوا می‌کنند، حضوری ملاقات می‌کنم. ۵. با دوستانی که دیگران را تهدید یا اذیت می‌کنند، حضوری در ارتباط هستم. ۶. با دوستانی که از زور برای رسیدن به خواسته‌هایشان استفاده می‌کنند، حضوری تعامل دارم. ۷. با دوستانی که در پارتهای مختلف شرکت می‌کنند، حضوری وقت می‌گذرانم. ۸. با دوستانی که سابقه فرار از منزل دارند، حضوری ملاقات می‌کنم. ۹. با دوستانی که بدون اجازه وسایل دیگران را برمی‌دارند، حضوری در تعامل هستم. ۱۰. با دوستانی که در امتحانات تقلب می‌کنند، حضوری وقت می‌گذرانم.	۰/۸۸۷
تعامَل آنلاین با دوستان	۱. با دوستانی که در دنیای واقعی یا آنلاین رفتار بزهکارانه دارند، در فضای اینترنتی تعامل دارم. ۲. در شبکه‌های اجتماعی دوستانی را دنبال می‌کنم که رفتار پرخطر یا غیرقانونی انجام می‌دهند.	۰/۸۰
بزهکاری سستی	۱. در طول ۱۲ ماه گذشته مواد مخدر (تریاک، هروئین، حشیش و ...) مصرف کرده‌ام. ۲. در طول ۱۲ ماه گذشته مشروبات الکلی (شراب، آبجو، ویسکی، ودکا و ...) مصرف کرده‌ام. ۳. در طول ۱۲ ماه گذشته مواد روان‌گردان (اکس، شیشه، کراک و ...) مصرف کرده‌ام. ۴. در طول ۱۲ ماه گذشته مواد مخدر، مشروب یا مواد روان‌گردان را به دیگران فروخته‌ام. ۵. در طول ۱۲ ماه گذشته (بدون ازدواج) رابطه جنسی با جنس مخالف داشته‌ام. ۶. در طول ۱۲ ماه گذشته به وسایل دانشگاه آسیب رسانده‌ام. ۷. در طول ۱۲ ماه گذشته عمداً روی صندلی‌ها، دیوارها، اتوبوس و ... نوشته یا نقاشی کرده‌ام. ۸. در طول ۱۲ ماه گذشته چیزی را بدون پرداخت از فروشگاه برداشته‌ام. ۹. در طول ۱۲ ماه گذشته بدون اجازه اطرافیانم، پول یا وسایل آن‌ها را برداشته‌ام. ۱۰. در طول ۱۲ ماه گذشته پول یا وسیله‌ای را قرض گرفته و عمداً آن را پس نداده‌ام. ۱۱. در طول ۱۲ ماه گذشته در تکالیف درسی یا تحقیقات علمی چندبار مطلبی را از کتاب، مقاله یا سایت‌های اینترنتی استفاده کرده و به آن رفرنس نداده‌ام. ۱۲. در طول ۱۲ ماه گذشته به برگه امتحانی بغل‌دستی‌ام نگاه کرده‌ام. ۱۳. در طول ۱۲ ماه گذشته نتایج یک تحقیق یا پروژه را برای گرفتن نتیجه مدنظم دستکاری کرده‌ام. ۱۴. در طول ۱۲ ماه گذشته نام یک نویسنده را از کار علمی حذف کرده و آن را با نام خود ارائه داده‌ام. ۱۵. در طول ۱۲ ماه گذشته از محتوای وب‌سایت‌ها و وبلاگ‌های اینترنتی رونویسی کرده‌ام. ۱۶. در طول ۱۲ ماه گذشته به اطرافیانم پرخاشگری کرده‌ام. ۱۷. در طول ۱۲ ماه گذشته با هم‌اتاقی‌ها یا هم‌دانشگاهی‌هایم درگیری فیزیکی داشته‌ام. ۱۸. در طول ۱۲ ماه گذشته با والدین خود درگیری جدی داشته‌ام. ۱۹. در طول ۱۲ ماه گذشته کسی را به کتک‌زدن تهدید کرده‌ام. ۲۰. در طول ۱۲ ماه گذشته با کسی به گونه‌ای نزاع کرده‌ام که نیاز به مراجعه به پزشک پیدا کند. ۲۱. در	۰/۹۱۶

¹ Nunnally & Bernstein

متغیر	گویه‌ها	α (Cronbach)
	طول ۱۲ ماه گذشته فکر اقدام به خودکشی به ذهنم خطور کرده است. ۲۲. در طول ۱۲ ماه گذشته به‌طور جدی درباره اقدام به خودکشی فکر کرده‌ام. ۲۳. در طول ۱۲ ماه گذشته درباره برنامه‌ریزی برای خودکشی با کسی صحبت کرده‌ام. ۲۴. در طول ۱۲ ماه گذشته احساس کرده‌ام هیچ راه‌حلی برای مشکلاتم وجود ندارد، جز اینکه زندگی‌ام پایان یابد. ۲۵. در طول ۱۲ ماه گذشته به خودکشی مبادرت کرده‌ام. ۲۶. در طول ۱۲ ماه گذشته من درباره دیگران دروغ و شایعه‌پراکنی کرده‌ام. ۲۷. در طول ۱۲ ماه گذشته تلاش کرده‌ام که از دوستانم و اطرافیانم متنفر شوم. ۲۸. در طول ۱۲ ماه گذشته نام دیگران را با تمسخر صدا زده‌ام. ۲۹. در طول ۱۲ ماه گذشته دیگران را مورد حمله فیزیکی قرار داده‌ام. ۳۰. در طول ۱۲ ماه گذشته دیگران را مورد تهدید جسمی قرار داده‌ام. ۳۱. در طول ۱۲ ماه گذشته به اموال شخصی دیگران آسیب زده‌ام و اموال آن‌ها را از بین برده یا خسارت جزئی یا کلی وارد کرده‌ام.	
بزهکاری سایبری	۱. در طول ۱۲ ماه گذشته برای دیگران پیام‌های بی‌ادبانه و ناخوشایند در فضای مجازی ارسال کرده‌ام. ۲. در طول ۱۲ ماه گذشته برای دیگران پیام‌های تهدیدآمیز در فضای مجازی ارسال کرده‌ام. ۳. در طول ۱۲ ماه گذشته برای دیگران کلیپ، فیلم و تصاویری با مضامین جنسی در ایمیل یا تلفن همراهشان ارسال کرده‌ام. ۴. در طول ۱۲ ماه گذشته از طریق ویرایش عکس دیگران، آن‌ها را تمسخر کرده‌ام. ۵. در طول ۱۲ ماه گذشته تصاویر و فیلم‌های شرم‌آوری از دیگران را برای تعداد زیادی از افراد فرستاده‌ام. ۶. در طول ۱۲ ماه گذشته از نام کاربری و رمز عبور دیگران بدون اجازه استفاده کرده‌ام. ۷. در طول ۱۲ ماه گذشته با هویت دیگران و بدون اجازه در فیس‌بوک یا دیگر فضاهای مجازی صفحه شخصی ایجاد کرده‌ام. ۸. در طول ۱۲ ماه گذشته سعی کرده‌ام دیگران را در گروه‌های آنلاین بدنام کنم تا رابطه‌شان با دوستانشان خراب شود. ۹. در طول ۱۲ ماه گذشته اطلاعات نادرستی درباره سن، جنس یا ویژگی‌های شخصی‌ام به دیگران داده‌ام تا آن‌ها را به‌صورت آنلاین تهدید کنم. ۱۰. در طول ۱۲ ماه گذشته فایل‌های محرمانه و شخصی دیگران را در فضای مجازی به اشتراک گذاشته‌ام. ۱۱. در طول ۱۲ ماه گذشته برای آسیب‌زدن به دیگران، آن‌ها را از گروه‌های آنلاین حذف کرده‌ام. ۱۲. در طول ۱۲ ماه گذشته در فضای مجازی پیام‌های ناشناس و آزاردهنده برای دیگران ارسال کرده‌ام. ۱۳. در طول ۱۲ ماه گذشته دیگران از طرف من در تلفن همراه یا ایمیل خود لینک‌های آلوده به ویروس دریافت کرده‌اند.	۰/۹۲۴
خودکنترلی	۱. من بیشتر حواسم به آن چیزهایی است که در آینده نزدیک برایم رخ می‌دهد تا اینکه دل‌مشغولی آینده دور را داشته باشم. ۲. من اغلب ناگهانی و بدون مقدمه عمل می‌کنم، بدون اینکه از قبل به نتیجه کار فکر کرده باشم. ۳. من برای آینده‌ام فکر و تلاش زیادی نمی‌کنم. ۴. من هر کاری را که باعث تفریح و شادی خودم می‌شود انجام می‌دهم. حتی اگر این کار به قیمت از دست دادن هدف درازمدتم باشد. ۵. من بعضی وقت‌ها خودم را با انجام کاری که کمی خطرناک است امتحان می‌کنم. ۶. من گاهی اوقات دست به کارهای خطرناکی می‌زنم، آن هم به‌خاطر لذت و لطفش. ۷. برای من گاهی انجام کارهایی که می‌تواند برایم دردسر درست کند، لذت‌بخش و هیجان‌انگیز است. ۸. برای من ماجراجویی و کارهای مهیج از احساس امنیت مهم‌تر است.	۰/۶۱۹

یافته‌های پژوهش

۳۴/۳ درصد شاغل بوده‌اند. همچنین، ۷۸/۶ درصد از آنان مجرد

و ۲۱/۳ درصد متأهل هستند.

توصیف متغیرهای پژوهش

در جدول زیر توزیع پراکندگی متغیرهای وابسته و مستقل

پژوهش ارائه شده است.

براساس یافته‌های پژوهش، ۶۱/۳ درصد از پاسخ‌گویان را

پسران و ۳۸/۷ درصد از آنان را دختران تشکیل می‌دهند.

میانگین سنی پاسخ‌گویان $23/22 \pm 4/53$ است. مقطع تحصیلی

۷۱ درصد از پاسخ‌گویان لیسانس، ۲۲ درصد فوق‌لیسانس و

۷ درصد دکتری است. ۶۵/۷ درصد از پاسخ‌گویان غیرشاغل و

جدول ۲- توزیع پراکندگی متغیرهای وابسته و مستقل پژوهش

Table 2- Descriptive statistics of the dependent and independent variables

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	دامنه تغییرات
متغیرهای وابسته			
جرایم سنتی	۰/۴۵	۰/۶۵	۰-۴
جرایم سایبری	۰/۳۴	۰/۵۹	۰-۴
نزدیکی به مجرمان بانگیزه	۰/۵۰	۰/۵۸	۰-۴
ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان	۱/۷۰	۰/۷۳	۰-۴
متغیرهای مستقل			
ارتباط و تعامل حضوری با دوستان	۰/۷۲	۰/۶۹	۰-۴
خودکنترلی	۲/۴۹	۰/۶۱	۱-۵
	۱/۴۹	۰/۶۱	۰-۴ (بازکدگذاری)

این مقدار در میانه بازه خودکنترلی، پراکندگی نسبتاً متعادلی را در داده‌ها نشان می‌دهد. شایان ذکر است که به‌منظور هم‌مقیاس‌سازی متغیر خودکنترلی با سایر متغیرها، گزینه‌های طیف آن از بازه ۱ تا ۵ به بازه ۰ تا ۴ بازکدگذاری شد (۱-۵-). $X_{(۱-۴)} = X_{(۱)}$. این بازکدگذاری تنها به تغییر مبدأ مقیاس منجر شد و بر پراکندگی داده‌ها (انحراف معیار) اثری نداشت.

ماتریس همبستگی متغیرها

در ادامه روابط میان این متغیرها از طریق ضریب همبستگی پیرسون بررسی و در جدول ۳ نتایج ماتریس همبستگی پیرسون ارائه شده است. شایان ذکر است که از نظر آماری، تفاوت در دامنه نمره‌گذاری متغیرها مانع استفاده از روش‌هایی همچون همبستگی پیرسون یا تحلیل مسیر در نرم‌افزار AMOS نمی‌شود؛ زیرا این روش‌ها بر مبنای کوواریانس و ماتریس همبستگی عمل می‌کنند و مقیاس اندازه‌گیری متغیرها در ضرایب استاندارد شده بی‌اثر است. بنابراین، صرف تفاوت در بازه نمره‌دهی نمی‌تواند منشأ سوگیری یا خطا در آزمون روابط متغیرها باشد؛ با این حال، با بازکدگذاری متغیر خودکنترلی برای هم‌مقیاس‌سازی امکان مقایسه مستقیم میانگین‌ها فراهم شد. این رویه موجب شد تا علاوه بر رفع تفاوت در مقیاس اولیه، امکان مقایسه میانگین‌ها و واریانس‌ها در سطح یکسان فراهم شود؛ در نتیجه، تحلیل‌های انجام‌شده از نظر روش‌شناختی و نیز از نظر تفسیر نتایج معتبر هستند.

در این مطالعه، داده‌های آماری متغیرهای مختلف به شرح زیر ارزیابی شده است:

جرایم سنتی با میانگین ۰.۴۵ و انحراف معیار ۰.۶۵ در دامنه تغییرات ۰ تا ۴ قرار دارد و سطح بسیار پایینی را در نمونه نشان می‌دهد. این مقدار پایین، بیانگر وقوع کم جرایم سنتی در جامعه آماری بررسی شده است. جرایم سایبری نیز با میانگین ۰.۳۴ و انحراف معیار ۰.۵۹ در دامنه مشابهی قرار دارد که آن را در سطح پایین ارزیابی می‌کند و نشان‌دهنده پراکندگی نسبتاً کم در داده‌های مربوط به جرایم سایبری است.

درباره نزدیکی به مجرمان بانگیزه، میانگین ۰.۵۰ و انحراف معیار ۰.۵۸ نشان‌دهنده قرارگیری نسبتاً پایین تا متوسط افراد در معرض این دسته از مجرمان است. این متغیر نیز در دامنه ۰ تا ۴ ارزیابی می‌شود و سطح قرارگیری افراد را به‌طور کلی محدود نشان می‌دهد. ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان، با میانگین ۱.۷۰ و انحراف معیار ۰.۷۳ در مقایسه با سایر متغیرها در سطح بالاتری قرار دارد. این مقدار نشان می‌دهد که تعاملات آنلاین در نمونه بیشتر از سایر انواع تعاملات اجتماعی است و پراکندگی در خورتوجهی نیز دارد.

ارتباط و تعامل حضوری با دوستان با میانگین ۰.۷۲ و انحراف معیار ۰.۶۹ نیز در دامنه ۰ تا ۴ در سطح نسبتاً پایینی از تعامل آنلاین قرار دارد؛ اما همچنان به‌عنوان یک سطح تعامل متوسط در میان نمونه ارزیابی می‌شود؛ در نهایت، خودکنترلی با میانگین ۲.۴۹ و انحراف معیار ۰.۶۱ در دامنه ۱ تا ۵ در سطح متوسطی از خودکنترلی در میان افراد قرار دارد و

جدول ۳- نتایج ماتریس ضریب همبستگی پیرسون متغیرهای پژوهش

Table 3- Pearson correlation matrix of the research variables

	خودکنترلی	حضور با دوستان	ارتباط و تعامل	آنلاین با دوستان	ارتباط و تعامل	بازنگیزه	نزدیکی به مجرمان	جرایم سایبری	زنجیره
جرایم سنتی	r	۱							
	Sig.								
جرایم سایبری	r	۰/۷۵۵	۱						
	Sig.	۰/۰۰۰							
نزدیکی به مجرمان با انگیزه	r	۰/۳۸۶	۰/۳۰۲	۱					
	Sig.	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰						
ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان	r	۰/۲۲۷	۰/۱۷۸	۰/۲۴۲	۱				
	Sig.	۰/۰۰۰	۰/۰۰۲	۰/۰۰۰					
ارتباط و تعامل حضوری با دوستان	r	۰/۶۱۲	۰/۶۱۸	۰/۳۶۰	۰/۲۷۲	۱			
	Sig.	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰				
خودکنترلی	r	۰/۰۴۶	-۰/۱۰۸	۰/۲۲۸	۰/۰۴۹	۰/۰۳۸	۱		
	Sig.	۰/۴۲۵	۰/۰۴۱	۰/۰۰۰	۰/۳۹۸	۰/۵۱۱			

جرایم سایبری ($r=0/618$) دارد. همچنین، تعامل آنلاین با دوستان نیز با هر دو نوع جرم همبستگی مثبت دارد؛ اما این همبستگی‌ها در مقایسه با تعاملات حضوری ضعیف‌تر هستند. این یافته نشان می‌دهد که روابط اجتماعی و تعاملات حضوری در بروز رفتارهای بزهکارانه نقش مهم‌تری ایفا می‌کنند.

H4: خودکنترلی تأثیر متفاوتی بر جرایم سنتی و سایبری دارد؛ درحالی‌که بین خودکنترلی و جرایم سنتی همبستگی معناداری مشاهده نمی‌شود ($r=0/046$)، یک همبستگی منفی ضعیف با جرایم سایبری وجود دارد ($r=-0/108$)، $(p=0/041)$. این نشان می‌دهد افرادی که سطح خودکنترلی قوی‌تری دارند، احتمال کمتری برای ارتکاب جرایم سایبری دارند. احتمالاً به دلیل طبیعت غیرمستقیم و کنترل‌نشده جرایم سایبری است که در آن بازدارندگی شخصی نقش بیشتری ایفا می‌کند. براساس داده‌ها، تفاوت‌هایی در اثر متغیرهای مستقل بر جرایم سنتی و سایبری دیده می‌شود:

نزدیکی به مجرمان با انگیزه: این متغیر بر جرایم سنتی تأثیر قوی‌تری دارد. احتمالاً به دلیل تعاملات مستقیم و اجتماعی‌ای که در این نوع جرایم نقش دارند. درمقابل، اثر آن بر جرایم

همبستگی بین جرایم سنتی و جرایم سایبری: یک همبستگی مثبت قوی ($r=0/755$) بین این دو متغیر وجود دارد که نشان می‌دهد افرادی که مرتکب جرایم سنتی می‌شوند، احتمالاً به جرایم سایبری نیز دست می‌زنند. این یافته تداوم رفتاری بین دو نوع جرم را نشان می‌دهد؛ به طوری‌که افرادی که تمایل به رفتارهای انحرافی دارند، در هر دو زمینه سنتی و سایبری فعال هستند.

H1: بین نزدیکی به مجرمان با انگیزه و هر دو نوع جرم همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد ($r=0/386$) برای جرایم سنتی و ($r=0/302$) برای جرایم سایبری. این نتیجه نشان می‌دهد که تعامل با مجرمان با انگیزه، به‌ویژه در محیط‌های اجتماعی، به نرخ بالاتری از جرم منجر می‌شود؛ با این حال، این رابطه برای جرایم سنتی قوی‌تر است که شاید به دلیل ماهیت فیزیکی و اجتماعی این نوع جرایم باشد.

H2 و H3: ارتباط و تعامل با دوستان (آنلاین و حضوری):

بین ارتباط با دوستان و ارتکاب جرم همبستگی‌های معناداری مشاهده می‌شود؛ به‌ویژه، ارتباط حضوری با دوستان همبستگی بیشتری با جرایم سنتی ($r=0/612$) و همچنین رابطه قوی‌ای با

تحلیل مسیر

برای بررسی و تحلیل مسیر عوامل مؤثر بر جرایم سنتی و سایبری از نرم‌افزار AMOS²⁴ استفاده شده است. این نرم‌افزار به‌طور ویژه برای مدل‌سازی معادلات ساختاری کاربرد دارد و به محققان این امکان را می‌دهد تا روابط پیچیده بین متغیرهای مشاهده‌شده و پنهان را با استفاده از روش‌های آماری تجزیه و تحلیل کنند. در این مدل معادله ساختاری به تحلیل دقیق اثرات متغیرهای مختلف مانند تعاملات آنلاین و آفلاین با دوستان، خودکنترلی و نزدیکی به مجرمان انگیزه‌دار بر وقوع جرایم سنتی و سایبری پرداخته شده است.

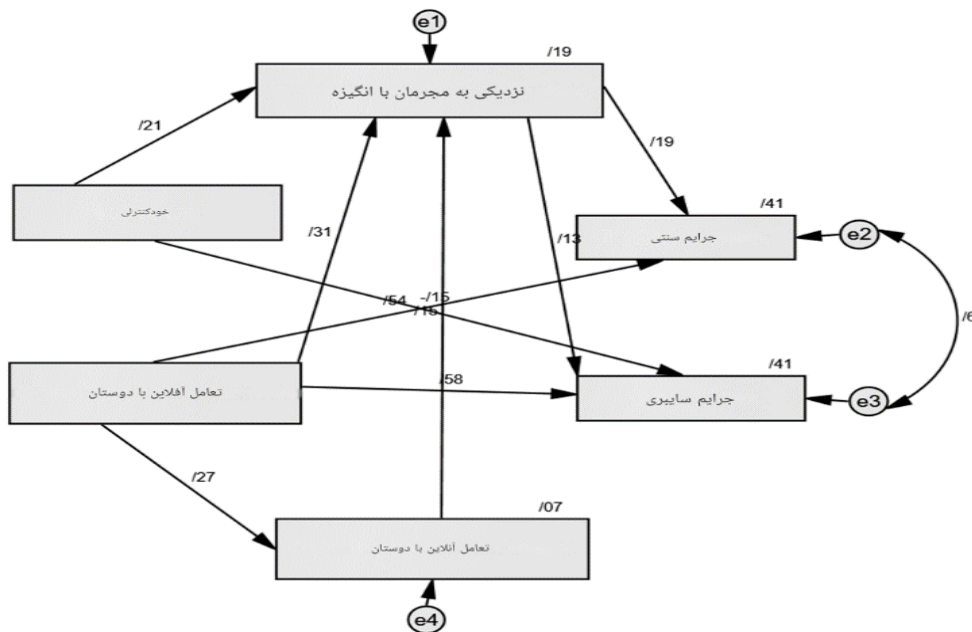
در این مطالعه، با توجه به مدل ساختاری طراحی شده، شاخص‌های برازش مدل همچون CFI، GFI، IFI و RMSEA برای ارزیابی کیفیت و اعتبار مدل به کار رفته است. نتایج تحلیل‌ها به وضوح نشان‌دهنده معنادار بودن تأثیرات متغیرهای مستقل بر جرایم سنتی و سایبری بوده و مدل از برازش مناسبی برخوردار است. استفاده از این نرم‌افزار کمک می‌کند تا پیچیدگی‌های موجود در روابط بین متغیرها به‌طور دقیق‌تر بررسی و تحلیل شوند. در نمودار و جدول زیر نتایج آزمون مدل ارائه شده است.

سایبری ضعیف‌تر است؛ زیرا جرایم سایبری بیشتر وابسته به تعاملات آنلاین و فرصت‌های مجازی هستند.

ارتباط و تعامل با دوستان: تعاملات حضوری تأثیر بیشتری بر هر دو نوع جرم، به‌ویژه جرایم سنتی دارند. همچنین، در حالی که تعاملات آنلاین با جرایم مرتبط هستند، تأثیر آنها در مقایسه با تعاملات حضوری ضعیف‌تر است.

خودکنترلی: خودکنترلی به‌عنوان عامل محافظتی عمل می‌کند و بر جرایم سایبری تأثیر قوی‌تری دارد که این مسئله ممکن است به دلیل طبیعت غیرمستقیم و کنترل‌نشده این جرایم باشد؛ با این حال، این تأثیر در جرایم سنتی به‌طور واضح مشاهده نمی‌شود.

این تحلیل نشان می‌دهد که رفتار بزهکارانه در زمینه سنتی و نیز در زمینه سایبری، تحت تأثیر شدید تعاملات اجتماعی و محیط فردی است. نزدیکی به مجرمان با انگیزه و تعامل با دوستان، به‌ویژه به‌صورت حضوری، نقش مهمی در افزایش احتمال ارتکاب جرم ایفا می‌کند. در مقابل، خودکنترلی به‌عنوان عامل محافظتی تأثیر چشمگیری بر جرایم سایبری دارد. این تفاوت‌ها نشان می‌دهد که مداخلات پیشگیرانه برای اثربخشی بیشتر باید به‌صورت متفاوت برای جرایم سایبری و سنتی طراحی شود.

نمودار ۲- مدل تحلیل مسیر عوامل مؤثر بر جرایم سایبری و سنتی

Fig 2- Path model of the factors influencing cyber and traditional crimes

جدول ۴- برآوردهای استاندارد شده بین متغیرها، تأثیرات متغیرهای مستقل بر بزهکاری سایبری و سنتی، و مقادیر شاخص‌های برازش مدل

Table 4- Standardized path estimates, effects of independent variables on cyber and traditional delinquency, and model fit statistics

Endogenous variable	Exogenous variable	Estimate	S.E.	C.R.	P						
ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان	ارتباط و تعامل حضوری با دوستان	۰/۲۸۸	۰/۰۵۹	۴/۸۹۱	۰/۰۰۰						
نزدیکی به مجرمان بانگیزه	ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان	۰/۱۱۶	۰/۰۴۲	۲/۷۳۲	۰/۰۰۶						
نزدیکی به مجرمان بانگیزه	ارتباط و تعامل حضوری با دوستان	۰/۲۶۰	۰/۰۴۵	۰/۷۷۹	۰/۰۰۰						
نزدیکی به مجرمان بانگیزه	خودکنترلی	۰/۱۹۶	۰/۰۴۹	۴/۰۱۸	۰/۰۰۰						
جرایم سایبری	خودکنترلی	-۰/۱۴۴	۰/۰۳۵	-۴/۱۰۷	۰/۰۰۰						
جرایم سایبری	ارتباط و تعامل حضوری با دوستان	۰/۴۹۵	۰/۰۴۱	۱۲/۱۶۰	۰/۰۰۰						
جرایم سنتی	ارتباط و تعامل حضوری با دوستان	۰/۵۱۲	۰/۰۴۵	۱۱/۳۸۶	۰/۰۰۰						
جرایم سنتی	نزدیکی به مجرمان بانگیزه	۰/۲۱۵	۰/۰۵۴	۳/۹۸۲	۰/۰۰۰						
جرایم سایبری	نزدیکی به مجرمان بانگیزه	۰/۱۳۱	۰/۰۵۰	۲/۶۴۵	۰/۰۰۸						
متغیرها	تأثیر مستقیم										
	تأثیر غیرمستقیم										
تأثیر کل											
۰/۶۱۱	۰/۰۶۷	۰/۵۴۴		ارتباط و تعامل حضوری با دوستان							
۰/۱۹۰	۰/۰۲۸	۰/۱۹۰		نزدیکی به مجرمان بانگیزه							
۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	-		خودکنترلی	جرایم سنتی						
۰/۰۲۸	۰/۰۲۸	-		ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان							
۰/۶۲۲	۰/۰۴۵	۰/۵۷۷		ارتباط و تعامل حضوری با دوستان							
-۰/۱۲۲	۰/۰۲۷	-۰/۱۴۸		خودکنترلی	جرایم سایبری						
۰/۱۲۷	-	۰/۱۲۷		نزدیکی به مجرمان بانگیزه							
۰/۰۱۹	۰/۰۱۹	-		ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان							
PCLOSE	RMSEA	CMIN/DF	X ²	DF	IFI	RFI	NFI	PGFI	GFI	CFI	شاخص‌های برازش
۰/۹۵۶	۰/۰۰۰	۰/۴۳۰	۲/۱۴۹	۵	۱	۰/۹۸۸	۰/۹۹۶	۰/۵۱	۰/۹۹۸		

تفسیر اثرگذاری متغیرها بر یکدیگر

ارتباط و تعامل آنلاین با دوستان:

- جرایم سنتی: تأثیر مثبت و معناداری برابر با ۰/۵۱۲ (SE=۰/۰۴۵، t= ۱۱/۳۸۶، p<۰/۰۰۱) دارد. این نشان‌دهنده آن است که افزایش تعاملات آنلاین با دوستان می‌تواند احتمال ارتکاب جرایم سنتی را افزایش دهد.

- جرایم سایبری: تأثیر مثبت و معناداری برابر با ۰/۴۹۵

(SE=۰/۰۴۱، t= ۱۲/۱۶۰، p<۰/۰۰۱) دارد. این نشان می‌دهد که

تعاملات آنلاین نیز می‌تواند به افزایش جرایم سایبری کمک کند.

نزدیکی به مجرمان انگیزه‌دار:

- جرایم سنتی: اثر مثبت و معناداری برابر با ۰/۲۶۰ (SE=۰/۰۴۵، t= ۵/۷۷۹، p<۰/۰۰۱) دارد؛ به این معنی که نزدیک‌بودن به افرادی که تمایل به ارتکاب جرم دارند، احتمال وقوع جرایم سنتی را افزایش می‌دهد.

محیطی این دو نوع جرم است. این تفاوت‌ها براساس تعاملات اجتماعی، نزدیکی به مجرمان انگیزه‌دار و خودکنترلی به‌طور خاص در مدل‌های تجربی قابل مشاهده است.

تعاملات آفلاین با دوستان تأثیر مثبت و معناداری بر افزایش جرایم سنتی دارد. این امر می‌تواند به این دلیل باشد که رفتارهای مجرمانه در جمع‌های اجتماعی و در نتیجه فشار گروهی تشدید می‌شود؛ برای مثال، تحقیقات نشان می‌دهد که مشارکت در فعالیت‌های غیرقانونی در گروه‌های دوستانه می‌تواند به تقویت هنجارهای منفی منجر شود (Hirschi, 1969). این یافته با نظریه موقعیتی اوزگود و همکاران (1996) و همچنین پیشینه پژوهشی داخلی و خارجی مانند پرات و همکاران (2010)، وار (2002) و هیرشی (1969) همخوانی دارد که نشان می‌دهد تعاملات حضوری با دوستان بزهکار فرصت‌ها و فشارهای لازم برای ارتکاب جرم را فراهم می‌کند.

در عوض، تعاملات آنلاین ممکن است رفتارهای مجرمانه را تسهیل کند؛ اما تأثیرات آن به‌طور مستقیم متفاوت است. دسترسی آسان به منابع آنلاین و تکنولوژی‌های جدید، امکان ارتکاب جرایم سایبری را فراهم می‌آورد؛ درحالی‌که احساس ناشناس بودن در فضای مجازی می‌تواند بر افزایش احتمال ارتکاب جرم تأثیر بگذارد (Wall, 2001). این یافته با نظریه تأثیر اجتماعی آکرز و همکاران (1979) و تحقیقاتی چون ملدرام و کلارک (2015) همخوانی دارد که نشان می‌دهند مواجهه آنلاین با دوستان بزهکار می‌تواند نگرش‌ها و رفتارهای مجرمانه را تقویت کند.

همچنین، مجاورت و نزدیکی به افرادی که تمایل به ارتکاب جرم دارند، مستقیماً به افزایش جرایم سنتی منجر می‌شود. این امر به‌خصوص در جوامع با نرخ بالای جرم و بزهکاری بیشتر مشهود است؛ جایی که مجرمان معمولاً در محیط‌های نزدیک به یکدیگر قرار دارند (Cloward & Ohlin, 1960). این یافته با تحقیقاتی چون هولت و همکاران (2012) و هولت (2010) همخوانی دارد و نشان می‌دهد که نزدیکی به مجرمان انگیزه‌دار به‌صورت آفلاین و نیز آنلاین می‌تواند زمینه‌ساز بزهکاری باشد؛ همان‌طور که فرضیه‌های ۱ و ۲

- **جرایم سایبری:** تأثیر مثبت و معناداری برابر با ۰/۱۳۱ ($p=0/008$, $t=2/645$, $SE=0/050$) دارد که نشان‌دهنده تأثیر نزدیکی به مجرمان بر افزایش جرایم سایبری است.

خودکنترلی:

- جرایم سنتی: خودکنترلی بر جرایم سنتی تأثیر معناداری ندارد.

- **جرایم سایبری:** تأثیر منفی و معناداری برابر با ۰/۱۴۴ ($p<0/001$, $t=-4/107$, $SE=0/035$) دارد. این نشان می‌دهد که افرادی که دارای خودکنترلی بیشتری هستند، کمتر درگیر جرایم سایبری می‌شوند.

شاخص‌های برازش

- شاخص CMIN/DF برابر ۰/۴۳۰ نشان‌دهنده برازش مناسب مدل است. شاخص‌های GFI و IFI بالای ۰/۹۰ قرار دارند که نشان‌دهنده تطابق عالی مدل با داده‌ها است. همچنین، شاخص RMSEA برابر با ۰/۰۰۰ نشان‌دهنده این است که مدل از نظر برازش قابل قبول است.

در مجموع، مدل نشان‌دهنده روابط معنادار میان متغیرهای مختلف و تأثیرات آن‌ها بر جرایم سنتی و سایبری است. تأثیر خودکنترلی بر جرایم سنتی وجود ندارد؛ اما تأثیر منفی و معناداری بر جرایم سایبری دارد. همچنین، نزدیکی به مجرمان انگیزه‌دار و ارتباط آنلاین و تعامل با دوستان آفلاین به‌طور مثبتی با هر دو نوع جرم مرتبط هستند. این نتایج به‌وضوح تأثیرات درخور توجهی را میان متغیرهای موجود در مدل و وقوع جرایم سنتی و سایبری نشان می‌دهد. شاخص‌های برازش نیز تأیید می‌کنند که مدل به‌خوبی با داده‌ها انطباق دارد و می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای تحلیل رفتارهای مجرمانه استفاده شود.

نتیجه

تحلیل تأثیر متغیرهای بررسی‌شده بر جرایم سنتی و سایبری نیازمند درک عمیق‌تری از تفاوت‌های زمینه‌ای، رفتاری و

پیش‌بینی کرده‌اند.

در دنیای دیجیتال، این نزدیکی می‌تولند به‌طور مجازی نیز وجود داشته باشد. مجرمان سایبری ممکن است از طریق شبکه‌های آنلاین با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و به اشتراک‌گذاری اطلاعات و تکنیک‌ها بپردازند؛ اما تأثیرات این نزدیکی به‌طور مستقیم بر جرم سایبری متفاوت است و به فاکتورهای تکنیکی و قانونی وابسته است (Holt, 2010).

علاوه‌براین، براساس نتایج تحقیقات قبلی از جمله گاتفردسون و هیرشی (1990) خودکنترلی به‌عنوان عامل پیش‌گیرنده در برابر جرایم سنتی عمل می‌کند؛ زیرا افرادی که توانایی کنترل رفتارهای خود را دارند، احتمال کمتری برای درگیر شدن در فعالیت‌های مجرمانه دارند؛ اما در پژوهش حاضر این رابطه معنادار به دست نیامد. درمقابل، خودکنترلی تأثیر منفی بر جرایم سایبری داشته است. درواقع، افرادی که خودکنترلی کمتری دارند، ممکن است به دلیل نداشتن قدرت کنترل بر وسوسه‌ها و جذابیت‌های دیجیتال، در دام فعالیت‌های غیرقانونی آنلاین بیفتند (Moffitt, 1993). این یافته با نظریه انتخاب اجتماعی (Gottfredson & Hirschi, 1990) همخوانی دارد؛ اگرچه عدم معناداری رابطه خودکنترلی با جرایم سنتی در این مطالعه با برخی تحقیقات قبلی مانند موتیف (1993) و مطالعات داخلی تفاوت دارد و می‌تواند ناشی از ویژگی‌های نمونه یا نحوه سنجش باشد؛ در همین راستا، پژوهش آزاد و کیانی (۱۴۰۳) نیز نشان داده است که افراد با خودکنترلی ضعیف، بیشتر به فعالیت‌های پرخطر و جرایم مجازی گرایش دارند و دوستان با ویژگی مشابه انتخاب می‌کنند.

به‌طورکلی، تفاوت‌های معناداری در تأثیر متغیرهای مختلف بر جرایم سنتی و سایبری وجود دارد. درحالی‌که تعاملات آنلاین و نزدیکی به مجرمان انگیزه‌دار به‌طور مثبت بر جرایم سنتی تأثیر می‌گذارند، در فضای سایبری این تأثیرات ممکن است با توجه به ویژگی‌های خاص محیط دیجیتال و احساس ناشناس بودن متفاوت باشند. این نتایج با نظریه‌های تأثیر اجتماعی و موقعیتی همخوانی دارد و نشان می‌دهد که تعاملات آنلاین و حضوری

نقش‌های متفاوت، ولی مکمل در بزهکاری دارد (Akers et al., 1979; Osgood et al., 1996).

درحالی‌که به‌خوبی شناخته شده است که نوجوانان زمانی که با دوستان بزهکار وقت بیشتری را سپری می‌کنند و به‌طورکلی وقت بیشتری را با دوستان خود می‌گذرانند، بزهکاری بیشتری مرتکب می‌شوند. جرم‌شناسان درباره چگونگی انتقال این موضوع به دنیای آنلاین رسانه‌های اجتماعی سؤالاتی مطرح کرده‌اند (Mikami et al., 2010; War, 2002; Weeman et al., 2015). این موضوع با نظریه تأثیر اجتماعی (Akers et al., 1979) همخوانی دارد که بیان می‌کند رفتارهای بزهکارانه می‌تواند از طریق مشاهده و تقویت متقابل در میان همسالان منتقل شود.

مطالعه حاضر بررسی کرده است که تا چه حد قرارگیری آنلاین در معرض دوستان بزهکار و زمان صرف‌شده در رسانه‌های اجتماعی مستقل از قرارگیری آنلاین در معرض دوستان بزهکار با بزهکاری خودگزارش شده مرتبط است. در نمونه بررسی، پاسخ‌دهندگان به همان اندازه که در دنیای مجازی در معرض بزهکاری آنلاین بودند، در معرض بزهکاری آفلاین نیز بودند. همچنین، پاسخ‌دهندگان وقت بیشتری را با همسالان به‌صورت آنلاین در مقایسه با آفلاین صرف می‌کردند. این یافته با پژوهش‌هایی مانند ملدروم و کلارک (2015) همخوانی دارد و نشان می‌دهد که رسانه‌های اجتماعی می‌تواند زمینه‌ساز بزهکاری مشابه روابط حضوری باشد؛ اگرچه اثرات آنها مستقل و متفاوت ارزیابی می‌شود.

این موضوع اهمیت فزاینده رسانه‌های اجتماعی در دنیای امروزی را نشان می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهد که قرارگیری آنلاین در معرض بزهکاران و به‌طور کمتر، زمان آنلاین صرف‌شده با دوستان در رسانه‌های اجتماعی به‌طور واقعی با انواع بزهکاری سنتی و سایبری مرتبط هستند. همچنین مشخص شد که قرارگیری آنلاین در معرض دوستان بزهکار با قرارگیری آفلاین مرتبط است؛ اما به‌طور کامل نیست و مقدار زمان صرف‌شده در رسانه‌های اجتماعی تنها به‌طور

(Boyd, 2014) و اینکه الگوهای نقش و فرایندهایی که می‌توانند به رفتار انحرافی در دنیای واقعی منجر شوند، به‌طور فزاینده‌ای در اینترنت اتفاق می‌افتند. این ممکن است نتیجه پیشنهادات یا تحریکات منتشرشده آنلاین باشد که به بزهکاری در دنیای واقعی منجر شود یا انجام رفتارهای گروهی و پرخاشگرانه آنلاین که نیاز به اقدام واقعی جنایی یا خشونت دارد. این نکته با نظریه فعالیت‌های روزمره و تحقیقات هولت و همکاران (2012) همخوانی دارد.

این امر که چگونه این فرایندها به شکل واقعی درمی‌آید و به ارتباط بین زمان صرف‌شده آنلاین و بزهکاری سنتی منجر می‌شود، می‌تواند موضوعی برای تحقیقات آینده باشد. یکی دیگر از پیامدهای درهم‌آمیختگی بین دنیای آنلاین و آفلاین ممکن است این باشد که افراد همچنین درباره رفتار دیجیتال خود به‌صورت رودررو گفت‌وگو کنند. معناداری رابطه بین ارتباط آفلاین با دوستان و بزهکاری سایبری نماینده این امر است. این یافته با نتایج پژوهش‌های داخلی و خارجی مشابه، مانند حاجی ده‌آبادی و سلیمی (۱۳۹۸) و فرامرزیانی، (۱۴۰۳) همخوانی دارد و نشان می‌دهد که تعاملات حضوری و آنلاین می‌توانند به‌طور هم‌زمان بر بزهکاری سایبری تأثیرگذار باشند. چنانچه این یافته‌ها در تحقیقات آینده تأیید شود، پیامدهای مهمی برای تفکر نظری درباره رابطه بین دوستان به‌ویژه همسالان و بزهکاری خواهد داشت. این به معنای آن خواهد بود که برای برخی افراد، قرارگیری آنلاین در معرض بزهکاران ممکن است بر رفتار آنان از طریق همان مکانیزم‌های تأثیر اجتماعی تأثیر بگذارد که برای قرارگیری آفلاین در معرض بزهکاری فرض می‌شود؛ بنابراین، هنگامی که افراد در معرض پست‌های بزهکارانه دیگران به‌ویژه دوستان در رسانه‌های اجتماعی قرار می‌گیرند، ممکن است به آنها علامتی دهد که چنین رفتاری مناسب است (Sutherland, 1939) یا بیانگر الگویی از رفتار باشد که ممکن است به تقلید منجر شود (Akers et al., 1979)؛ زیرا افراد ممکن است با رفتار بزهکارانه دیگرانی مواجه شوند که به‌طور نسبتاً ضعیف با آنها

ضعیف با زمان صرف‌شده در تعاملات غیرساختاری آفلاین مرتبط است. این نکته با نظریه موقعیتی (Osgood et al., 1996) همخوانی دارد؛ زیرا صرف زمان در فعالیت‌های کم‌نظارت و بدون ساختار فرصت‌های ارتکاب جرم را افزایش می‌دهد؛ اما تعامل آنلاین تنها بخشی از فرایند کلی را پوشش می‌دهد.

این به این معناست که تعامل آنلاین با دوستان تنها یک گسترش از گروه همسالان آفلاین نیست و پتانسیل کافی برای تأثیرگذاری بر پدیداری بزهکاری دارد. نتایج مشابهی درباره ارتباط بین بزهکاری آنلاین و آفلاین یافت شد: همبستگی درخور توجه است، اگرچه کامل نیست؛ این به این معناست که اشکال سنتی و سایبری بزهکاری لزوماً نتیجه یک تمایل عمومی به نقض قانون نیست، بلکه تفکیک آنها در تحقیقات معنادار است. این یافته‌ها با نظریه تأثیر اجتماعی و تحقیقات بوید^۱ (2014) و مک‌کادی و ووگل (2015 a و 2015b) همخوانی دارند.

همچنین، اگرچه مطالعه حاضر نشان می‌دهد که اثرات برآوردشده زمان صرف‌شده ارتباط آنلاین با دوستان بر بزهکاری سنتی و سایبری معنادار است، اثرات برآوردشده ارتباط آفلاین با دوستان بزهکار بر هر دو نوع بزهکاری قوی‌تر است؛ باین‌حال، این پشتیبانی را از فرضیه‌های ۲ و ۳ ارائه می‌دهد که هر دو ادعا می‌کنند که تعامل آنلاین با همسالان تأثیر مستقیمی بر بزهکاری دارد. این موضوع نشان می‌دهد که نظریه موقعیتی برای تعامل حضوری و نظریه تأثیر اجتماعی برای تعامل آنلاین با دوستان بزهکار قبل‌اعمال است و یافته‌ها با تحقیقات وار (2002) و هیرشی (1969) همخوانی دارد. مطالعه محمدنسل و اشراقی (۱۳۸۸) نیز نشان داد که شرایط موقعیتی و فضای بدون نظارت، بستر مناسبی برای شکل‌گیری و استمرار رفتارهای بزهکارانه آنلاین فراهم می‌آورد.

یافته‌های مطالعه مبنی بر ارتباط صرف زمان آنلاین در رسانه‌های اجتماعی با دوستان و بزهکاری سنتی نیز درخور توجه است. این ممکن است بیانگر این باشد که دنیای آنلاین و آفلاین افراد به‌طور فزاینده‌ای در هم تنیده شده‌اند

¹ Boyd

با این حال نتایج آزمون پیرسون بیانگر پشتیبانی‌هایی از وجود فرایندهای موقعیتی بود که از طریق زمان صرف‌شده با دوستان در رسانه‌های اجتماعی ایجاد می‌شود. صرف زمان زیاد در رسانه‌های اجتماعی ممکن است به طور مشابه به افزایش درگیر شدن در بزهکاری سنتی مرتبط باشد؛ همان‌طور که صرف زمان در گشت‌وگذار در خیابان یا در شب زندگی به فرصت‌ها و محرک‌هایی برای جرم منجر می‌شود (Osgood et al., 1996). این یافته با نظریه موقعیتی همخوانی دارد و نشان می‌دهد که رسانه‌های اجتماعی می‌توانند به عنوان محیطی کم‌نظارت برای تحریک رفتارهای بزهکارانه عمل کنند.

امروزه، رسانه‌های اجتماعی امکان اجتماعی شدن در شرایط غیرساختاری و بدون نظارت را در هر زمان و هر مکان، به‌ویژه با فناوری‌های همراه مانند تبلت‌ها و گوشی‌های هوشمند، فراهم می‌کنند. این همچنین به این معناست که افراد می‌توانند با حضور واقعی در کنار دوستان خود به‌طور هم‌زمان به‌صورت مجازی نیز با دوستانی دیگر در ارتباط باشند. در چنین شرایطی، ایده‌ها و فرصت‌های بزهکاری که در رسانه‌های اجتماعی مشاهده می‌شود، می‌تواند به سرعت به بزهکاری سنتی در دنیای واقعی منجر شود. همچنین ممکن است سخت باشد که فرد از گروه دوستانی دوری کند که به‌طور مداوم با آنها به‌صورت آنلاین در ارتباط است (Lim et al., 2013). این یافته با تحقیق وار (2002) همخوانی دارد و نشان می‌دهد که فرایندهای گروهی آنلاین می‌توانند مشابه فرایندهای حضوری عمل کنند و رفتار بزهکارانه را تحریک کنند.

در پایان لازم است به محدودیت مطالعه جاری اشاره شود که باید در تحقیقات آینده مورد توجه قرار گیرند. اولین محدودیت مهم اندازه نمونه مطالعه است که قدرت آماری و امکانات تحلیل‌های دقیق را محدود می‌کند. در مطالعه نرخ بزهکاری سایبری و سنتی نسبتاً پایین بود. اگرچه این

در رسانه‌های اجتماعی پیوند دارند یا حتی رفتار دوستان منحصر به فرد آنلاین خود در رسانه‌های اجتماعی یعنی افرادی که به ندرت یا هرگز به‌صورت رودررو ملاقات نمی‌کنند. این یافته‌ها با فرضیات ۱ و ۲ و نظریه تأثیر اجتماعی همخوانی دارد و نشان می‌دهد که بزهکاری آنلاین می‌تواند مستقل از بزهکاری آفلاین رخ دهد.

بر اساس نتایج آزمون مدل معادله ساختاری رابطه مستقیم بین تعاملات آنلاین با دوستان و بزهکاری سایبری و سنتی وجود ندارد. این با بسیاری از مطالعاتی که رابطه بین بزهکاری و میزان تعاملات آنلاین و به‌طور کلی زمان صرف‌شده آنلاین با دوستان را نشان می‌دهد، مطابقت ندارد. عدم معناداری رابطه مستقیم ممکن است به محدودیت‌های اندازه‌گیری و ابزار پژوهش مربوط باشد؛ همان‌طور که مطالعات قبلی مانند مک‌کادی و ووگل (2015) نیز به محدودیت‌های مشابه اشاره کرده‌اند.

این وجود نداشتن رابطه معنادار ممکن است به محدودیت‌های داده‌ها یا اندازه‌گیری مربوط شود. در این پژوهش از سؤالاتی استفاده شد که در آن پاسخ‌دهندگان باید مقدار ساعت‌هایی را گزارش می‌دادند که در روز به‌صورت آنلاین با دوستان خود می‌گذرانند که ممکن است تخمین زدن آن دشوار باشد؛ با این حال، این تفاوت زیادی با برخی دیگر از مطالعاتی که اثرات معنادار یافتند ندارد؛ اگرچه برخی از آنها از اندازه‌گیری‌های پیچیده‌تر و گسترده‌تر از استفاده از زمان استفاده کرده‌اند. همچنین ممکن است که تأثیر تعاملات آنلاین برای نسل جدید که زمان بیشتری را در اینترنت صرف می‌کنند، در مقایسه با زمانی که با دوستان خود به‌صورت واقعی هستند، کمتر بارز شده باشد. احتمال دیگر این است که اندازه‌گیری جدید قرارگیری در معرض بزهکاران بخشی از تأثیرات ارتباطات آنلاین با دوستان را در بر گرفته است. تحقیقات آینده با نمونه‌های بزرگ‌تر و اندازه‌گیری‌های دقیق‌تر از استفاده از زمان و تعاملات آنلاین با دوستان برای ارزیابی اعتبار یافته‌های حاضر، لازم است.

https://www.geo2.ir/article_201554.html
 حاجی ده‌آبادی، م.، و سلیمی، ا. (۱۳۹۸). بزهکاری و بزه‌دیدگی بومی‌های اینترنت: از علت‌شناسی تا پاسخ‌دهی در پارادایم ترمیمی. *حقوق کیفری و جرم‌شناسی*، ۴۹(۱)، ۶۳-۴۱
<https://doi.org/10.22059/jqclcs.2019.73346>
 خسروی، م.، و خسروی، م. (۱۳۹۳). کاهش سرمایه اجتماعی درون‌گروهی در خانواده‌های ایرانی در سایه هم‌نشینی با شبکه‌های اجتماعی مجازی در پرتو نظریه معاشرت‌های ترجیحی ساترلند. *کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، حسابداری، مدیریت و علوم اجتماعی*. <https://civilica.com/doc/367186/>
 خواجه‌نوری، ب.، و هاشمی‌نیا، ف. (۱۳۸۹). رابطه اوقات فراغت و بزهکاری: نمونه مورد مطالعه دانش‌آموزان دبیرستانی شهر شیراز. *علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*، ۱۷(۱)، ۳۳-۵۰.
<https://doi.org/10.22067/jss.v0i0.8776>
 سلیمی، ع.، و داوری، م. (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی کج‌روی*. پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
 زندی، م. ر. (۱۳۸۹). *تحقیقات مقدماتی در جرایم سایبری*. جنگل.
 عبدالمهی، ر. (۱۳۹۱). *بررسی نظریه هم‌نشینی افتراقی ساترلند و نظریه جرم‌شناسی موقعیتی در تبیین جرایم خشونت‌آمیز زندانیان مرد در زندان اصفهان [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی]*.
<https://www.virascience.com/thesis/664814/>
 علیوردی‌نیا، ا.، شارح‌پور، م.، و مرادی، ف. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر خودکنترلی و پیوند اجتماعی بر نگرش دانشجویان نسبت به مصرف الکل. *مطالعات توسعه‌ای اجتماعی-فرهنگی*، ۱(۴)، ۶۹-۹۷.
<https://journals.sabz.ac.ir/scds/article-1-45-en.pdf>
 غیوری‌نیا، پ.، میرابراهیمی، س. ع.، و قربانی، م. ع. (۱۴۰۱). تحلیل جرم‌شناختی عوامل بزهکاری اطفال و نوجوانان شهرستان ارومیه در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۴. *پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی*، ۱۰(۲۰)، ۱۷۷-۲۰۷.
<https://doi.org/10.22034/jclc.2022.302573.1556>
 فرامرزیانی، س. (۱۴۰۳). مطالعه نقش دوگانه شبکه‌های اجتماعی در افزایش یا کاهش بزهکاری: مطالعه موردی

لرؤماً مشکلی نیست؛ همان‌گونه که در تحقیق پیکت^۱ و همکاران (۲۰۱۸) نیز چنین بود. این به این معناست که نمونه به‌طور نسبی شامل دانشجویانی است که کمتر تمایل به نقض قانون دارند. تحقیقات آینده با نمونه‌های بزرگ‌تر و نرخ‌های مشارکت بیشتر موردنیاز است. به‌طور ایدئال، چنین مطالعاتی باید تلاش کنند تا نمایندگی بهتری از جمعیت را در مقایسه با آنچه در این مطالعه اکتشافی به آن دست یافته‌اند، ارائه دهند.

منابع فارسی

آزاد، ی.، و کیانی، م. (۱۴۰۳). مقایسه سبک‌های فرزندپروری والدین، خودکنترلی و گرایش به رفتارهای پرخطر در نوجوانان بزهکار قانون اصلاح و تربیت و نوجوانان غیربزهکار. *رفاه اجتماعی*، ۲۴(۹۴)، ۱۷۳-۲۰۱.
<http://dx.doi.org/10.32598/refahj.24.94.4517.1>
 آقایی، م. (۱۴۰۰). واکاوی انسان‌شناسی جنایی از منظر بزه‌دیدگی‌شناسی اولیه در کیفر قصاص با تکیه بر اندیشه امام خمینی (ره). *پژوهش‌نامه متین*، ۲۳(۹۱)، ۱-۲۷.
<https://doi.org/10.22034/matin.2021.165349.1341>
 بیداروند، م. و. پورقهرمانی، ب. (۱۴۰۳). نقش پیشگیرانه سواد رسانه‌ای در دوران اپیدمی کووید-۱۹ بر بزهکاری سایبری در جامعه ایران. *دانشگاه آزاد اسلامی*، ۳(۱)، ۷۳-۸۵.
<https://sanad.iau.ir/Journal/cyberlaw/Article/1122219>
 پرهوده، ف.، امیری، س.، حسینی، ح.، و پرهوده، ف. (۱۴۰۱). تعیین‌کننده‌های گرایش به بزهکاری در بین نوجوانان و راهکارها؛ مطالعه موردی (دختران و پسران ۱۳-۱۸ ساله ساکن در شهرستان کرمانشاه). *قانون یار*، ۶(۲۲)، ۱-۱۹.
<https://sid.ir/paper/1023262/fa>
 جوان جعفری، ع. (۱۳۸۹). *جرایم سایبر و رویکرد افتراقی حقوق کیفری*. *اقتصاد پولی، مالی*، ۱۷(۳۴)، ۱۷۷-۲۰۱.
<https://doi.org/10.22067/pm.v17i34.27358>
 جهانبانی، م.، عزیزی، م.، و عباسی نصرآباد سفلی، ع. (۱۴۰۱). بررسی مسئله بزهکاری در بین جمعیت جوانان. *علوم زیست محیطی و دانش جغرافیا*، ۳(۱).

¹ Pickett

- behaviors in delinquent teenagers of correctional center and non-delinquent teenagers. *Refah-e Ejtemaei*, 24(94), 173-201. [In Persian] <https://doi.org/10.32598/refahj.24.94.4517.1>
- Beer, D., & Burrows, R. (2007). Sociology and, of and in Web 2.0: Some initial considerations. *Sociological Research Online*, 12(5), Article 17. <https://doi.org/10.5153/sro.1560>
- Beier, H. (2014). Peer effects in offending behaviour across contexts: Disentangling selection, opportunity and learning processes. *European Journal of Criminology*, 11(1), 73-90. <https://doi.org/10.1177/1477370813486865>
- Bidarvand, M., & Pourghahramani, B. (2024). The preventive role of media literacy during the COVID-19 epidemic on cybercrime in Iranian society. *Islamic Azad University Scientific Research Journal*, 3(1), 73-85. [In Persian] <https://sanad.iau.ir/Journal/cyberlaw/Article/1122219>
- Bossler, A. M., & Burruss, G. W. (2011). The general theory of crime and computer hacking: Low self-control hackers? In T. J. Holt, & B. H. Schell (Eds.), *Corporate Hacking and Technology-Driven crime: Social Dynamics and Implications* (pp. 38-67). Information Science Reference. <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/46419>
- Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. Yale University Press.
- Campbell, Q., & Kennedy, D. M. (2012). The psychology of computer criminals. In S. Bosworth, M. E. Kabay, & E. Whyne (Eds.), *Computer Security Handbook* (pp. 12.11-12.33). John Wiley & Sons. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118851678.ch12>
- Chiesa, R., Ducci, S., & Ciappi, S. (2008). Appendix C: The nine hacker categories. In R. Chiesa, S. Ducci, & S. Ciappi (Eds.), *Profiling Hackers: The Science of Criminal Profiling as Applied to the World of Hacking* (pp. 239-241). CRC Press. https://books.google.com/books/about/Profiling_Hackers.html?id=y2Amp_OwrPMC
- Cloward, R. A., & Ohlin, L. E. (1960). *Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*. The Free Press.
- Faramerziani, S. (2024). The dual role of social networks in increasing or decreasing delinquency: A case study of Urmia. *Iranian Social Studies Quarterly*, 2(3), 109-131. [In Persian] https://issrq.sndu.ac.ir/article_3334.html?lang=en
- Firouzjaian, A. A., & Tavakoli, J. (2016). The sociological analysis of law-breaking in driving with emphasis on theory of social control (Case study: Neka Youths). *Strategic Research on Security and Social Order*, 5(2), 25-40. [In Persian] <https://doi.org/10.22108/ssoss.2016.20953>
- Ghiourinia, P., Mirabrahimi, S. A., & Ghorbani, M. (2022). Criminological analysis of factors influencing juvenile delinquency in Urmia between 2011-2015. شهر ارومیه. *مطالعات و پژوهش‌های امنیت داخلی*, ۲(۳)، ۱۰۹-۱۳۱. https://issrq.sndu.ac.ir/article_3334.html
- فیروزجائیان، ع. ا.، و توکلی، ج. (۱۳۹۵). تحلیل جامعه‌شناختی قانون‌گریزی در رانندگی با تأکید بر نظریه کنترل اجتماعی (مطالعه موردی: جوانان شهر نکا). *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، ۵(۲)، ۲۵-۴۰. <https://doi.org/10.22108/ssoss.2016.20953>
- لطفی، ا. (۱۴۰۱). پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان در حقوق ایران. *پژوهش و مطالعات علوم اسلامی*، ۴(۳۹)، ۴۴-۵۵. <https://ensani.ir/file/download/article/6476e45c3f8b7-10231-1402-78.pdf>
- محمدنسل، غ.، و اشراقی، م. (۱۳۸۸). نقش موقعیت در بزهکاری. *انتظام اجتماعی*، ۱(۳)، ۷۹-۱۰۲. <https://sid.ir/paper/187477/fa>
- یاراحمدی، ح.، و شادمان‌نیا، ع. (۱۴۰۱). عوامل ارتکاب بزهکاری نوجوانان. *قانون یار*، ۶(۲۴)، ۳۹۷-۴۲۸. <https://sid.ir/paper/1057479/fa>

References

- Abdollahi, R. (2012). *Examining Sutherland's Differential Association Theory and Situational Criminology in Explaining Violent Crimes of Male Prisoners in Isfahan Prison* [Master's thesis, Allameh Tabataba'i University]. [In Persian] <https://www.virascience.com/thesis/664814/>
- Aghaei, M. (2021). An analysis of anthropological criminology from the viewpoint of initial victimology in qisas (Retaliation) punishment with an emphasis on Imam Khomeini's Views. *Matin Research Journal*, 23(91), 1-27. [In Persian] <https://doi.org/10.22034/matin.2021.165349.1341>
- Agnew, R. (1991). The interactive effects of peer variables on delinquency. *Criminology*, 29(1), 47-72. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1991.tb01058.x>
- Akers, R. L., Krohn, M. D., Lanza-Kaduce, L., & Radosevich, M. (1979). Social learning and deviant behavior: A specific test of a general theory. *American Sociological Review*, 44(4), 636-655. <https://doi.org/10.2307/2094592>
- Alivardinia, A., Sharehpour, M., & Moradi, F. (2013). Examining the effect of self-control and social bonds on students' attitudes toward alcohol consumption. *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development Studies*, 1(4), 69-97. [In Persian] <http://journals.sabz.ac.ir/scds/article-1-45-fa.html>
- Azad, Y., & Kiani, M. (2024). Comparison of parents' parenting styles, self-control and tendency to risky

- <https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/crimjust-criminology-facpubs/86/>
- Holt, T. J., Strumsky, D., Smirnova, O., & Kilger, M. (2012). Examining the social networks of malware writers and hackers. *International Journal of Cyber Criminology*, 6(1), 891-903. <https://www.cybercrimejournal.com/pdf/holtetal2012janijc.c.pdf>
- Hutchings, A., & Clayton, R. (2016). Exploring the provision of online booter services. *Deviant Behavior*, 37(10), 1163-1178. <https://www.cl.cam.ac.uk/~ah793/papers/2016booter.pdf>
- Jaishankar, K. (2009). Space transition theory of cyber crimes. In F. Schmallegger, & M. Pittaro (Eds.), *Crimes of the Internet* (pp. 283-301). Pearson Education. <https://archive.org/details/crimesofinternet0000unse>
- Jahanbani, M., Azizi, M., & Abbasi-Nasrabadlower, A. R. (2022). Investigating the problem of delinquency among the youth population. *Environmental Science and Geography*, 3(1), e201554. [In Persian] https://www.geo2.ir/article_201554.html?lang=en
- Javan-Jafari, A. (2011). Cyber crime and criminal law approach to the differential (Looking at the part computer crime law Islamic). *Monetary and Financial Economics Journal*, 17(34), 177-201. [In Persian] <https://doi.org/10.22067/pm.v17i34.27358>
- Khajenoori, B., & Hasheminia, F. (2010). Investigating the relationship between leisure activities and juvenile delinquency: The case of High School Students in Shiraz. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 7(1), 33-50. [In Persian] <https://doi.org/10.22067/jss.v0i0.8776>
- Khosravi, M., & Khosravi, M. (2014). Reducing intragroup social capital in Iranian families under the influence of virtual social networks in light of Sutherland's differential association theory. In *International Conference on Economics, Accounting, Management, and Social Sciences*. [In Persian] <https://civilica.com/doc/367186/>
- Leukfeldt, E. R., Veenstra, S., & Stol, W. P. (2013). High volume cyber crime and the organization of the police: The results of two empirical studies in the Netherlands. *International Journal of Cyber Criminology*, 7(1), 1-17. https://www.researchgate.net/publication/280013987_
- Lim, S. S., Chan, Y. H., Vadrevu, S., & Basnyat, I. (2013). Managing peer relationships online: Investigating the use of Facebook by juvenile delinquents and youths-at-risk. *Computers in Human Behavior*, 29(1), 8-15. https://www.researchgate.net/publication/257252611_
- Lotfi, A. (2022). Prevention of juvenile delinquency in Iranian law. *Research and Studies in Islamic Sciences*, 4(39), 44-55. [In Persian] <https://ensani.ir/file/download/article/6476e45c3f8b7-10231-1402-78.pdf>
- Lu, C., Jen, W., Chang, W., & Chou, S. (2006). Cybercrime & cybercriminals: An overview of the Taiwan experience. *Journal of Computers*, 1(6), *Journal of Criminal Law and Criminology*, 10(20), 177-207. [In Persian] <https://doi.org/10.22034/jclc.2022.302573.1556>
- Goldsmith, A., & Brewer, R. (2015). Digital drift and the criminal interaction order. *Theoretical Criminology*, 19(1), 112-130. <https://doi.org/10.1177/1362480614538645>
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford University Press.
- Grabosky, P. N., & Walkley, S. (2007). Computer crime and white-collar crime. In H. N. Pontell, & G. L. Geis (Eds.), *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime* (pp. 358-375). Springer US. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-0-387-34111-8_17
- Haji-Dehabadi, M., & Salimi, A. (2019). Delinquency and victimization of digital natives; from etiology to response in the restorative justice paradigm. *Criminal law and Criminology Studies*, 49(1), 41-63. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/jqclcs.2019.73346>
- Haynie, D. L. (2001). Delinquent peers revisited: Does network structure matter? *American Journal of Sociology*, 106(4), 1013-1057. <https://doi.org/10.1086/320298>
- Haynie, D. L. (2002). Friendship networks and delinquency: The relative nature of peer delinquency. *Journal of Quantitative Criminology*, 18(2), 99-134. <https://doi.org/10.1023/A:1015227414929>
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. University of California Press.
- Hoeben, E. M., Meldrum, R. C., Walker, D., & Young, J. T. (2016). The role of peer delinquency and unstructured socializing in explaining delinquency and substance use: A state-of-the-art review. *Journal of Criminal Justice*, 47, 108-122. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2016.08.001>
- Holt, T. J. (2007). Subcultural evolution? Examining the influence of on- and off-line experiences on deviant subcultures. *Deviant Behavior*, 28(2), 171-198. <https://doi.org/10.1080/01639620601131065>
- Holt, T. J. (2010). Examining the role of technology in the formation of deviant subcultures. *Social Science Computer Review*, 28(4), 466-481. <https://doi.org/10.1177/0894439309351344>
- Holt, T. J., & Kilger, M. (22 April, 2008). Techcrafters and makecrafters: A comparison of two populations of hackers. In *WOMBAT Workshop on Information Security Threats Data Collection and Sharing*. Amsterdam, Netherlands. <https://doi.org/10.1109/WISTDCS.2008.9>
- Holt, T. J., Bossler, A. M., & May, D. C. (2012). Low self-control, deviant peer associations, and juvenile cyberdeviance. *American Journal of Criminal Justice*, 37(3), 378-395. <https://doi.org/10.1007/s12103-011-9117-3>
- Holt, T. J., Burruss, G. W., & Bossler, A. M. (2010). Social learning and cyber-deviance: Examining the importance of a full social learning model in the virtual world. *Journal of Crime and Justice*, 33(2), 31-61.

- Psychometric Theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.
- Nykodym, N., Taylor, R., & Vilela, J. (2005). Criminal profiling and insider cyber crime. *Computer Law & Security Report*, 21(5), 408-414. <https://securitylab.disi.unitn.it/lib/exe/fetch.php?media=teaching:offtech:2015:nikodym-2005-digital-investigation.pdf>
- O'Reilly, T. (2007). What is Web 2.0: Design patterns and business models for the next generation of software. *Communications & Strategies*, 65(1), 17-37. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/4580/1/MPPA_paper_4580.pdf
- Osgood, D. W., & Anderson, A. L. (2004). Unstructured socializing and rates of delinquency. *Criminology*, 42(3), 519-550. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2004.tb00528.x>
- Osgood, D. W., Wilson, J. K., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Johnston, L. D. (1996). Routine activities and individual deviant behavior. *American Sociological Review*, 61(4), 635-655. <https://doi.org/10.2307/2096397>
- Parhudeh, F., Amiri, S., Hosseini, H., & Parhudeh, F. (2022). Determinants of delinquency propensity among adolescents and intervention strategies: A case study (13–18-year-old girls and boys in Kermanshah). *Ghanoon Yar*, 6(22), 1-19. [In Persian] <https://sid.ir/paper/1023262/fa>
- Pickett, J., Cullen, F., Bushway, S. D., Chiricos, T., & Alpert, G. (2018). The response rate test: Nonresponse bias and the future of survey research in criminology and criminal justice. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3103018>
- Pratt, T. C., Cullen, F. T., Sellers, C. S., Winfree, L. T., Madensen, T. D., Daigle, L. E., Fearn, N. E., & Gau, J. M. (2010). The empirical status of social learning theory: A meta-analysis. *Justice Quarterly*, 27(6), 765-802. <https://doi.org/10.1080/07418820903379610>
- Reyns, B. W. (2010). *Being Pursued Online: Extent and Nature of Cyberstalking Victimization from a Lifestyle/Routine Activities Perspective* [Doctoral dissertation, University of Cincinnati]. https://etd.ohiolink.edu/acprod/odb_etd/etd/r/1501/10?clear=10&p10_accession_num=ucin1273840781
- Ruiter, S., & Bernaards, F. (2013). Are crackers different from other criminals? A comparison based on Dutch suspect registrations [Verschillen crackers van andere criminelen? Een vergelijking op basis van Nederlandse verdachtenregistraties]. *Tijdschrift voor Criminologie*, 55(4), 342-359. <https://www.boomportaal.nl/doi/10.5553/TvC/0165182X2013055004002>
- Salimi, A., & Davari, M. (2006). *Sociology of Deviance*. Hozeh va Daneshgah Research Institute. [In Persian]
- Subrahmanyam, K., & Šmahel, D. (2011). *Digital Youth: The Role of Media in Development*. Springer Science & Business Media.
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321-326.
- Sutherland, E. H. (1939). *Principles of Criminology* 11-18. https://www.researchgate.net/publication/42803311_
- Maimon, D., Alper, M., Sobesto, B., & Cukier, M. (2014). Restrictive deterrent effects of a warning banner in an attacked computer system. *Criminology*, 52(1), 33-59. <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12028>
- Maimon, D., Kamerdze, A., Cukier, M., & Sobesto, B. (2013). Daily trends and origin of computer-focused crimes against a large university computer network: An application of the routine-activities and lifestyle perspective. *British Journal of Criminology*, 53(2), 319-343. <https://doi.org/10.1093/bjc/azs067>
- Marcum, C. D., Higgins, G. E., Ricketts, M. L., & Wolfe, S. E. (2014). Hacking in high school: Cybercrime perpetration by juveniles. *Deviant Behavior*, 35(7), 581-591. <https://doi.org/10.1080/01639625.2013.867721>
- McCuddy, T., & Vogel, M. (2015a). Beyond traditional interaction: Exploring the functional form of the exposure-offending association across online network size. *Journal of Criminal Justice*, 43(2), 89-98. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2015.01.002>
- McCuddy, T., & Vogel, M. (2015b). More than just friends: Online social networks and offending. *Criminal Justice Review*, 40(2), 169-189. <https://doi.org/10.1177/0734016814557010>
- Meldrum, R. C., & Clark, J. (2015). Adolescent virtual time spent socializing with peers, substance use, and delinquency. *Crime & Delinquency*, 61(8), 1104-1126. <https://doi.org/10.1177/0011128713492499>
- Mikami, A. Y., Szvedo, D. E., Allen, J. P., Evans, M. A., & Hare, A. L. (2010). Adolescent peer relationships and behavior problems predict young adults' communication on social networking websites. *Developmental Psychology*, 46(1), 46-56. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0017420>
- Moffitt, T. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701. http://users.soc.umn.edu/~uggen/Moffitt_PR_93.pdf
- Mohammadnasl, G., & Eshraghi, M. (2009). The role of situational factors in delinquency. *Ejtemaei-Entezami Journal*, 1(3), 79-102. [In Persian] <https://sid.ir/paper/187477/fa>
- Morris, R. G., & Blackburn, A. G. (2009). Cracking the code: An empirical exploration of social learning theory and computer crime. *Journal of Crime and Justice*, 32(1), 1-34. <https://doi.org/10.1080/0735648X.2009.9721260>
- Nosál, J. (2023). Crime in the digital age: A new frontier. In J. Berghofer, A. Futter, C. Häusler, M. Hoell, & J. Nosál (Eds.), *The Implications of Emerging Technologies in the Euro-Atlantic Space*. Springer International Publishing. <https://www.springerprofessional.de/en/crime-in-the-digital-age-a-new-frontier/24226420>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994).

- <https://doi.org/10.1177/0011128713478129>
- Weulen Kranenbarg, M. (2018). *Cyber-Offenders Versus Traditional Offenders: An Empirical Comparison* [Doctoral dissertation, Vrije Universiteit Amsterdam]. <https://research.vu.nl/en/publications/cyber-offenders-versus-traditional-offenders-an-empirical-compari/>
- Yar, M. (2013). Cybercrime and the Internet: An introduction. In M. Yar (Ed.), *Cybercrime and Society* (2nd ed.; pp. 1-20). Sage.
- Yarhamadi, H., & Shadmannia, A. (2022). Factors contributing to adolescent delinquency. *Ghanoon Yar*, 6(24), 397-428. [In Persian] <https://sid.ir/paper/1057479/fa>
- Young, R., Zhang, L., & Prybutok, V. R. (2007). Hacking into the minds of hackers. *Information Systems Management*, 24(4), 281-287. <https://doi.org/10.1080/10580530701585823>
- Zandi, M. R. (2010). *Preliminary Research on Cybercrimes*. Jangal Publications. [In Persian] (3rd ed.). J.B. Lippincott.
- Valkenburg, P. M., & Piotrowski, J. T. (2017). *Plugged in: How Media Attract and Affect Youth*. Yale University Press.
- Wall, D. S. (2001). Cybercrimes and the internet. In *Crime and the Internet* (pp. 1-17). Routledge. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/cybercrimes-and-internet-crime-and-internet-p-1-17-2001-david-s#related-topics>
- Warr, M. (2002). *Companions in Crime: The Social Aspects of Criminal Conduct*. Cambridge University Press.
- Warr, M., & Stafford, M. (1991). The influence of delinquent peers: What they think or what they do? *Criminology*, 29(4), 851-866. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1991.tb01090.x>
- Weerman, F. M., Bernasco, W., Bruinsma, G. J. N., & Pauwels, L. J. (2015). When is spending time with peers related to delinquency? The importance of where, what, and with whom. *Crime & Delinquency*, 61(10), 1386-1413.

